

cunque culparum contrahitur: propter ipsum la-
uacrum dimittitur.

QUINTO DECIMO. Tertium testimoniū re-
fert idem August. super Ioha. tract. 80. ex prima
petri cap. 3. Saluos vcs fecit baptisma nō carnis
depositio sordium sed conscientia bona interro-
gatio in deum.

SEXTO DECIMO. Quartū testimoniū citat
Ambro. lib. 6. de sacramētis cap. 2. ex Ioh. 6. Caro
mea vere est cibus: & sanguis meus vere est po-
tus: qui manducat meam carnem & bibit meum
sanguinem in me manet & ego in illo. Sicut mi-
sit me viuens pater & ego viuo propter patrem,
& qui manducat me & ipse viuit propter me.

Et ex his verbis concilium ephesinum collegit,
quod in sacramento accipimus non cōmunē car-
nem: sed vere viuificatricem: qua & sanctifica-
mur: participēs scti corporis & preciosi sangui-
nis effecti.

DECIMO SEPTIMO. Quintū testimoniū
est de poenitentia Ioha. 20. Accipite Spū sanctū.
&c. Ergo sacerdotes possunt per sacramēta pec-
cata remittere, quod non fit sine gratia. Ergo gra-
tiam in sacramento conferunt.

PRAETEREA Pro hoc est Martinus quītus in
cōcilio constantien. sessione. 45. vbi dicit qd sacer-
dos vere absoluit. Ergo ministri sacramētorum
nouæ legis: vere conferunt gratiam: sine qua nul-
lus peccator potest esse absolutus.

PRAETEREA. Si sacerdos aut minister i bap-
tismo nō absolueret baptizatū a peccato. Ergo fal-
sa esset illa forma. Ego te baptizo. i. te lauo. Vbi si
gnificatur qd fiat ablutio spiritualis. Ergo mini-
ster abluuit spiritualiter quod non est sine gratia.
Ideo manet nostra cōclusio adeo probata qd hæ-
reticum esset illam negare. Et propter hæc testi-
monia dixit sanct. Thom. quod erat necessariū
dicere: quod sacramenta nouæ legis sunt causa
gratiæ. Vnde propter argumenta scholastici au-
thores eandem probant cōclusionem.

Sed, quomodo est causa gratiæ: dissentiant fere
omnes.

Quidam nanque asserunt sacramenta causare
gratiam: eo quod disponunt solum ad gratiam
producendo characterem aut ornatum, videli-
cet qualitates spirituales interius disponentes
ad gratiam. Et iudicant impossibile quod sacra-
menta efficiant ipsam gratiam.

ALII dicūt sacramenta causare gratiam: solum
per hoc quod extrinsecus disponunt ad gratiam
vt sigillū regis: quo ostēso nobis præstatur: quod
ex regis beneficio quærimus.

Alij autem dicunt: quod sacramēta solum sunt
causæ per accidens gratiæ: & non per se: sine
quibus effectus non sequitur: quæ tamen nihil
vere agunt. Et hæc est communior opinio isto-
rum recentiorum scholasticorum.

ALII dicūt: quod sacramenta no. legis proprie
sunt causa gratiæ: quia instrumentaliter ipsam

efficiendo attingunt virtute supernaturali ins-
trumentali. Et hæc vt supra diximus videtur esse
opini. S. Thom. hic. Est etiam opinio caic. hic in
suis commentarijs.

ALII dicūt: quod sacramenta sunt causa gratiæ
hoc modo: quia sunt causæ motiua diuinæ volun-
tatis: quia sunt ratio propter quam deus gratiam
confert: vt quia puer baptizatus est deus illum
saluat. Ideo pro resolutione materiæ.

SIT secūda cōclusio. Sacramentū no. le. non ideo
dicitur causa gratiæ quod disponat intrinsecus
ad gratiam producendo characterē vel ornatū
gratiæ. s. dispositiones.

Probat. Primo quia ille ornatus est fictitijs
in sacramentis quæ non imprimunt characterē
& qua facilitate ponitur: eadem quoque reijcitur
Secūdo. Quia sicut gratia est qualitas spiritualis
ita character & ornatus: supernaturalis & spiri-
tualis qualitas est: & excedit omnem vim natu-
ræ. Ergo non possunt a sacramentis produci: si-
cut nec gratia.

TERTIO. Producēs dispositionē ad animā ra-
tionalem non est causa animæ rationalis. Proba-
tur macha. 7. dicebat mater Machabeorum ad
filios. Nec enim ego spiritum & animam donavi
vobis: sed mundi creator. Sed sacramenta no. le.
gratiam continent: conferunt: & efficiunt. Ergo
non dnr causa gratiæ: quia disponunt ad illam tā-
tū: quia hoc non sufficit vt dicatur causa gratiæ.

PRAETEREA. Character nō est vltima dis-
positio ad gratiā introductiua nec cōseruatiua: i-
mo sine gratia i primitur & sine gratia i subiecto
per seuerat: & gratia etiam non dependet a cha-
racterē. Ergo quanuis aliqua sacramenta chara-
cterem efficiant non tamen vt dispositionem ad
gratiam.

PRAETEREA. Secundū. S. Tho. character est
intellectu. Gratia autē est in essentia animæ tan-
quam in subiecto. Ergo character non disponit
ad gratiam. Et hic modus de isto ornatu ponen-
do est prorsus improbabilis: & relictus cum suis
authoribus.

TERTIA propositio est. Sacramentū non ideo
dicitur causa gratiæ: qd extrinsecus disponat ad
efficiendum. Probat. primo. Quia alias solū ef-
set signum gratiæ & non causa: quemadmodum
anulus alicui datus in signum regiæ voluntatis,
Sed nos supra ostendimus multis testimonijs, &
scripturæ & sanctorum: sacramenta nō solū esse
signum sed causa gratiæ.

SECUNDO. Illa opinio quæ illud dicit: nihil
plus tribuit sacramētis Christi quam sacramen-
tis maleficorum: quia adhibent ipsi quædam ver-
ba: sed demon operatur adhibitis signis.

TERTIO. Iuxta hanc sententiā, non saluantur
dicta sanctorū, conciliorum, & scripturæ quæ di-
cunt sacramenta causare gratiam.

QUARTO. Si hoc modo quo isti dicūt sacra-
mēta no. legis causare gratiā sufficeret, etiā circū

cisio & sacramenta ve. le. essent causa gratia: quia etiam erant signa certa gratia: sed statim hic infra probabo hoc esse falsum.

Quarta conclusio. Sacramentum nouae legis non est causa sine qua non per accidens gratia: probatur primo quia gratia sepe producit sine sacramento per contritionem. Ergo.

Secundo. Quia tunc aqua non laualet maculas animae: sicut nec Albedo in frigidat cum nix in frigidat: eo quod album illius effectus est causa per accidens.

Tertio. Nō dixissent concilia sacramenta absolute esse causas gratia: si solum sunt causa per accidens: quia hoc est praeter artem & praeter definitionem.

Quarto. Si sacramenta solum sunt causa gratia per accidens & sine quibus non. Ergo solum sunt signa gratia. Probatur consequentia: quia omnia signa certa alicuius effectus sunt causa sine quibus non sequitur effectus, vt de signo regis dictū est. Ergo.

Quinto. Sequeretur ex illa opinione: quod sacramentum circumcisionis etiam fuisset causa gratia eodem modo sicut sacramenta no. legis quia etiam erat signum certum gratia & causa sine qua non.

SEXTO. Si sacramenta no. le. solum sunt causa per accidens & sine qua nō, nō possunt testimonia quae adduximus in prima conclusione sane interpretari. Et ideo etiā hic modus est improbabilis.

Quinta conclusio. Et si probabile sit quod sacramenta eo sunt causa gratia quia eam attingunt effectiue virtute supernaturali instrumentali: probabilius est: quod non ideo sacramentū dicitur causa gratia quod virtute sua instrumentali & supernaturali attinguat qualitatem illam quae est gratia. Probatur prius secūda pars conclusionis: quia ridiculum est concilium velle diffinire: vel sanctos velle asserere id. s. quod sacramenta attingant sua actione illam qualitatem.

Probatur. Quia sacramenta sunt instituta ad nostram sanctificationem ad qua nō spectat: quod sacramenta contactu reali suae virtutis qualitatem supernaturalem efficiant: quia sine tali virtute & contactu possunt nos sanctificare.

Et confirmatur: quia non est certum in ecclesia quod gratia est realis qualitas. Ergo non erat intentio concilij nec sanctorum definire quod sacramenta illo modo gratia attingat aut causent.

Secundo. Quia eodem modo creatura posset concurrere ad productionem animae rationalis. s. agendo propria actione in corpus: & vi supernaturali in animam: quod tamen non conceditur ab illis qui illam opinionem defendunt.

Tertio. Vel producit noua qualitas in sacramento ad attingendum hunc effectum, vel non. Primū videtur ridiculum: quia adhuc est creatura. Secundum est absurdum: dicere quod sine noua virtute addita sacramenta efficiant quod aī

non poterant.

Quarto. Argumenta quae fecimus in principio dubitationis ad probandum quod sacramenta non dent gratiam probant veritatem huius conclusionis.

SEXTA conclusio. Sacramenta no. le. non solum sunt causa: vel ratio motiua salutis & gratia: quo pacto dicimus matrem diligere filium quia genuit eum: vel quis alteri benefacere quia studiosus & pulcher est: quemadmodum etiam causalis illa vera est. Quia vidisti me Thoma. credidisti Ioh. 20. & illa rursus. Quia fecisti hanc rem faciam te crescere. Gene. 22.

Probatur. Primo quia pari ratione concederetur hominem esse causam animae rationalis. Nā hae materia est animata anima rationali quia habebat tales dispositiones ab homine generante productas.

Secundo. Fides in lege veteri erat in hunc modum causa iustificationis: quia Abraham credidit deo deputatum est ei ad iustitiam. Et quia ex fide parentum paruulus offerebatur deo: iustificabatur: quia iustus ex fide viuit etiam nunc. Et tamen fides non est causa gratiae: & sacramenta no. le. definiuntur esse causa gratiae.

Tertio. Causa motiua non est instrumentum quo mediante effectus producit: baptismus autem est instrumentum quo deus lauat animam ad Ephesi. 5.

Et confirmatur, quia aqua lauans corpus: non est causa motiua: sed vere efficiens instrumentalis & aqua baptismi cor abluat.

Quarto. Sacramentum Eucharistiae cibus est animae. Ergo non solum est causa motiua. Esset ridiculum si diffiniremus cibum corporalem esse causam augmenti: eo quod hae causalis vera est ego augeor quia comedi. Sed potius cū particula causalis importet causam: inquirendum est cuius generis sit illa causa: an finalis efficiens formalis vel materialis.

Et constat: quod sacramenta non sunt causa finalis gratiae: nec materialis nec formalis: relinquitur quod sunt causa efficiens ipsius gratiae.

Quomodo autem efficiant gratiam ex tota nostra disputatione: videtur quod nō explicatur illis sex modis dictis: nec aliquo illorum. Et cū sit de fide quod sacramenta sint causa gratiae & salutis animae: oportet assignare aliquem sanum sensum & modum quo causae sint: dignum definitione concilij & auctoritate sanctorum: & dignum fide nostra.

Ideo. Est vnus alius modus: quo sacramenta vere & proprie possunt dici causa gratiae. Pro cuius explicatione est notandum: causas esse in duplici differentia. Alteras naturales: alteras morales. Morales autem appello causas liberas: quae libere mouent: vt qui consulit: qui imperat: eius rei causa est, quae per eius aut imperium aut consilium efficitur.

SECUNDO. Est notādū: quod inter has causas discrimen est. Nam causæ naturales suos effectus attingunt: per formam & vim a natura inditam: vt ignis calefacit per calorem. Morales vero non attingunt actione phisica effectus suos nec influunt aut producant qualitates aliquas: Non enim oportet vt qui consulit homicidium actione aliqua phisica & naturali quicquam efficiat: quemadmodum natura efficere cōsuevit. Et qui imperat non attingit actione phisica illum cui imperat.

TER TIO. Est notandum: quod virtus motiua est duplex. Altera est qua mouens moraliter mouet. Altera qua naturale agens mouet naturaliter. Virtus motiua moralis est authoritas consulentis vel ratio qua persuadet vel præceptum quo imperat. Virtus naturalis est ipsæ vires corporales vel forma qua agens agit, vt calor in igne.

HOC modo dicendum est de gratia & charitate: & de alijs effectibus super naturalibus: qui à duplici causa proficisci possunt. Vel ab ea quæ habet modum agendi similem naturali influendo, & attingendo vi & efficacia actiue potentie effectus eiusmodi: Quo sensu sine controuersia deus est causa virtutum infusarum. Vel proficiscuntur a causa morali: qualis fuit oratio & meritum Christi: cum orauit pro petro ne deficeret fides eius, & quod pater conseruaret quos sibi tradiderat.

QUARTO. Est notandum: quod sicut causa naturalis diuiditur in principalem & instrumentalem: ita etiam moralis. Vt qui daret pecuniā pro redimendis captiuis: esset causa principalis redemptionis: moralis tamen Pecunia vero vel minister destinatus ad redimendum sunt causæ redemptionis instrumentales: sed morales. Et marsupium dicitur moraliter continere redemptionem eo quod continet pecuniā qua fiet redemptio captiuorum. Et ita dicatur de multis alijs.

QUINTO. Est notandum: quod ea quæ dicuntur de sacramentis nouæ legis: eadem affirmantur in sacris literis de sanguine Christi: vt primo Ioha. primo. Sanguis Iesu Christi: emundat nos ab omni peccato. Et Apocalip. i. lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Tertio Apocalip. 12. viderunt eum propter sanguinem agni. Quarto ad Roma. 3. quem proposuit deus propitiatorē in sanguine suo. Eodem sensu sacramenta dicuntur lauare: mundare, & causæ esse nostræ salutis & remissionis peccatorum: quo sanguis Christi lauat mundat, peccataque remittit. At sanguis Christi non est causa nostræ salutis attingendo gratiam actione naturali. Ergo nec sacramenta.

SEXTO. Notandum: quod Christus sua merita & iustitiam contulit hominibus. Nam factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio,

vt Apostolus priori ad Corinth. cap. i. docuit. Sed iustitiam suam & sanguinis precium: potissime nobis communicat per sacramenta. Virtus enim & valor sanguinis Christi: sacramentis susceptis applicatur: quæ si Christus voluisset sine medio aliquo sacramento applicare posset: sed voluit facere cum sacramento quia sic expediebat.

HIS Documentis acceptis (quæ negare nisi impudentissimus posset) secundum fidem duo sunt dicenda. Alterum est, quod deus per Christi humanitatem redemit genus humanum, remisit peccata: & contulit gratiam & gloriam. Vnde humanitas Christi fuit instrumentum, quo deus operatus est mirabilia hæc vt dicitur Iohan. primo. gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et de plenitudine eius nos omnes accipimus. Et rursus ecce agnus dei qui tollit peccata mundi.

ALTERVM. Est: quod sacramenta nouæ legis sunt instrumenta Christi ad hanc redemptionem, gratiam, gloriamque complendam. Vnde sicut si quis esset captiuus apud sarracenos: ille qui daret pecunias, & precium redemptionis: est causa redemptionis illius: & non solum ille: sed etiam pecuniæ ipsæ, & manus qua pecuniam porrigeret sunt causæ instrumentales illius redemptionis, non naturales sed morales. Et hæc videtur sanct. Thom. dicere in 3. parte quæst. 48. art. 6. & quæst. 49. art. 2. & 56. art. 2. & hic. quæst. 3. art. 5.

EX quibus omnibus dico, quod sacramenta nouæ legis sunt causæ morales gratiæ, & non naturales & sic intelligitur a concilio florentino, & tridentino quod continent gratiam, & eam digne suscipientibus conferunt. Continere dicuntur sacramenta gratiam: non vt causa naturalis continet suum effectum: sed vt causa moralis, vt crumena dicitur continere captiuum redemptionem: quia continet pecuniā. Et ita sacramenta quæ continent sanguinem Christi dicuntur continere gratiam & remissionem peccatorum.

ET sicut crumena administrans pecuniā redemptionem confert. Ita sacramentum confert gratiam precium sanguinis applicans. Et hæc est illa sacramentorum virtus. Nam virtus redemptionis captiuum in marsupio est: in quo precium redemptionis seruatur. Et virtus sacramentorum sanguis Christi est, qui in sacramentis adhibetur & per sacramenta re vel voto suscepta hominibus applicatur.

HIC. modus & ille quo diximus sacramenta sanctificare hominem: licet non attingerent gratiam: sunt tamen causa quod gratia ponatur in homine, sunt probabiliores, & potius conueniunt cum dictis sanctorum.

VLTIMA. Conclusio est. Sacramenta vetera non fuerunt causa gratiæ & salutis. Hæc probatur ex

illo concilio florentino. Nouae legis septem sunt sacramenta: quae multum differunt a sacramentis antiquae legis, illa enim non causabant gratiam sed illam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: haec autem gratiam quam significant: & continent & efficiunt.

SECUNDO. Apostolus ad galat. 4. sacramenta veteris legis infirma vocat & egena elementa. Si autem contineret precium sanguinis Christi gratiamque praestarent hominibus: non essent egena & infirma. Ergo. & c. Nec ab hoc testimonio excipitur circumcisio quidquid nonnulli dicant, sine exceptione enim, veteris legis sacramenta vocat egena.

TERCIO. Apostolus in epistola ad Roma. docet circumcisionem acceptam in signum iustitiae & non in causam eiusdem iustitiae & gratiae. Ait enim ad Roman. 4. Accepit Abraham signaculum circumcisionis in signum iustitiae fidei. Vides Apostolum dicentem signaculum iustitiae fidei, id est signaculum illius iustitiae quae est fidei vel a fide & non a circumcisione.

QUARTO. Conclusionem nostram probat diuus Ambrosius in Epistola. 77. ad constantium ex eodem loco pauli. Et idem Ambrosius dicit ibi quod propter hoc dicitur genesis. 17. circumcideretur in vobis omne masculinum: ut sit signum foederis inter me & vos. In signum ait, non in causam. Ergo circumcisio secundum Ambrosium gratiam non conferebat.

QUINTO. Sacerdotes veteris legis non fuerunt causa remissionis peccatorum: ut Apostolus probat ad Hebr. 9. Et ad eos spectabat ministrare illa sacramenta etiam circumcisionem. Ergo nec sacramenta dabant gratiam.

SEXTO. Probatur nostra conclusio ab Augustino epistola. 19. ad Hiero. ubi ait. Si lex non iustificabat quanto magis illa quae significationis gratia praecipua sunt, circumcisio & caetera quae reuelatione gratiae latius innotescere necesse fuerat aboleri iustificare neminem poterant: Ergo si teste Augustino circumcisio non iustificabat non erat causa gratiae.

SEPTIMO. Pro hoc est diuus Hieronimus: in commentarijs super epistolam ad Galat. in illud cap. 5. nec circumcisio aliquid valebat nec preputium: sed fides. Circumcisio (inquit) idcirco utilis fuit his qui in lege vixerunt: non quia circumcisi erant: sed quia credita sunt illis eloquia dei: quae in opera vertentes: a salute extranei non fuerunt. Circumcisio vero tunc ut caetera quoque legis voluit: quando & benedictiones carnales legem seruantibus spondebantur & non spirituales benedictiones tunc dabantur, sicut nunc per sacramenta nouae legis.

OCTAVO. Ut sanctus Thomas hic art. 6. & prima secundae quaest. 103. art. 2. argumentatur. Si sacramenta veteris legis erant causae gratiae

aut ratione sui secluso merito Christi: & hoc non: quia tunc Christus gratis mortuus esset, quod collegit Apostolus ad Galat. 2. Vel erant causae gratiae virtute passionis Christi futurae, quod non potest affirmari: quia causa efficiens siue instrumentalis: siue principalis: semper praecedit effectum. Quare humanitas Christi eiusque sanguis: priusquam in rerum natura essent causae finales esse poterant: non autem efficientes. Ergo sacramenta veteris legis salutem & gratiam in virtute passionis Christi efficere non valebant. Valent tamen sacramenta nouae legis postquam iam est passio & sanguis Christi in esse.

SUNT. Igitur tres modi probabiles. Primus quod attingunt sacramenta hominem gratum licet non gratiam. Secundus attingunt gratiam instrumentaliter. Tertius quod sunt causae morales instrumentales: & non sicut naturaliter agentes. Nec valet si dicas contra secundum modum quod si sacramenta attingunt gratiam sequeretur quod creatura crearet: quia non sequitur quod creatura proprie crearet, sed quod instrumentaliter concrearet quod sanctus Thomas concedit: quia gratia est accidens & non proprie creatur cum non sit subsistens, cuius est proprie creari.

Articul. secundus,

Vtrum gratia sacramentalis: aliquid addat: super gratiam virtutum & donorum.

SECUNDUM. Sic proceditur. Videtur quod gratia sacramentalis: non addat aliquid super gratiam virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum: perficitur anima sufficienter: & quantum ad essentiam anime & quantum ad potentias eius: ut patet ex his quae in secunda parte dicta sunt, Sed gratia ordinatur ad anime perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

PRATEREA. Defectus ani-

ma ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis cum ordinetur ad defectus anime tollendos: non potest aliquid addere, super gratiam virtutum & donorum.

PRÆTERE. Omnis additio vel subtractio in formis variat speciem: ut dicitur. 8. Metaphi. Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum: sequitur quod æquiuoce dicatur gratia. Et sic nihil certum nobis ostenditur: ex hoc quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA EST. Quod si gratia sacramentalis, non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus & dona & virtutes conferrentur. In operibus autem dei nihil est frustra. Ergo videtur quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

RESPONDEO. Dicendum: quod (sicut in secunda parte dictum est) gratia secundum se considerata perficit essentiam anime: in quantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia anime fluunt eius potentie ita a gratia fluunt quedam perfectiones ad potentias anime: quæ dicuntur virtutes & dona: quibus potentie perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana: sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs & fit membrum Christi: qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum anime. Et eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona, addunt super gratiam communiter dictam: quan-

dam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum. Ita gratia sacramentalis, addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona quoddam diuinum auxilium: ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

AD PRIMVM. Ergo dicendum quod gratia virtutum & donorum: sufficienter perficit essentiam & potentias anime quantum ad generalem ordinationem actuum anime. Sed quantum ad quosdam effectus speciales qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD SECVNDVM. Dicendum: quod per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata quantum ad presens & futurum: in quantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona a peccando. Sed quantum ad præterita peccata quæ transeunt actu, & permanent reatu: adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

AD TERTIVM. Dicendum quod ratio sacramentalis gratiæ, se habet ad gratiam communiter dictam: sicut ratio speciei ad genus. Vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum: ita non æquiuoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

PRIVS. Circa hunc articulum secundum est aduertendum: quid intelligat sanctus Thomas per gratiam virtutum & donorum, & quid per gratiam simpliciter dictam, & postea videbimus: quid intelligit per gratiam sacramentalem. Gratia simpliciter dicta: est gratia gratum faciens. Et per gratiam virtutum & donorum, potest intelligi ipsa gratia gratum faciens. Quæ vocatur gratia virtutum & donorum: propterea quod eam semper consequuntur & comitantur virtutes, & morales, & theologice & dona spiritus sancti. Vel per gratiam virtutum, & donorum intelliguntur

ipsamet virtutes & dona, idest habitus ipsi virtutum & donorum. Qui etiam gratis a domino deo cum ipsa gratia gratum faciente infunduntur. His visis respondet sanctus Thomas ad dubium articuli: quod gratia sacramentalis addit super gratiam simpliciter dictam & super gratiam virtutum & donorum, quoddam diuinum auxilium. Probat hoc modo. Gratia absolute perficit essentiam animae in qua subiectatur. Et sicut ab essentia animae fluunt potentiae: ita à gratia fluunt perfectiones potentiarum. scilicet dona Spiritus sancti & virtutes: quae consequuntur ipsam gratiam. At sacramenta ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana praeter actus potentiarum animae. Ergo sicut virtutes & dona, addunt super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam: & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. Ergo gratia sacramentalis addit supra gratiam donorum & virtutum, idest supra ipsa dona & virtutes.

P R O . Horum intellectu est aduertendum: quod gratia gratum faciens, non est ad agendum immediate & directe: sed ad redendum hominem gratum & acceptum ad vitam aeternam, virtutes vero & dona sunt immediate ad agendum. Ideo gratia virtutum & donorum accepta secundo modo. scilicet pro habitibus ipsis virtutum & donorum, addit super gratiam communiter dictam ipsos habitus, quia virtutes & dona sunt ad agendum: vt fides ad credendum & charitas ad diligendum. &c.

S E D . Circa conclusionem qua dicitur, quod gratia sacramentalis est addens aliquid. scilicet quoddam diuinum auxilium supra gratiam simpliciter dictam, & supra gratiam virtutum & donorum.

D V B I T A T V R . Quid est ista gratia sacramentalis: & quid addit super alias gratias. Et de hoc sunt tres opiniones. Prima est. Quod gratia sacramentalis nihil aliud est: quam gratia gratum faciens. Probat. Quia non est ponenda pluralitas sine necessitate. Ergo gratia sacramentalis est ipsa gratia gratum faciens.

ALIA. Est opinio thomistarum (excepto vno Caieta. hic in commentarijs his) quae opinio habet, quod gratia sacramentalis est habitus distinctus a gratia communiter dicta. Hoc capreo in. 4. d. 1. quae 1. Hoc Paludanus in. 4. d. 2. quae 3. Probant isti conclusionem suam sic. Quia sacramentum ultra hoc quod confert gratiam: facit aliud, quia confirmat hominem contra Hostes fidei. Et si dicas. Cum in omni sacramento conferatur gratia, quid est illa confirmatio in sacramento

to confirmationis. scilicet potiusquam in alijs sacramentis: dicunt quod est quidam habitus distinctus ab habitu qui datur in alio sacramento & ab habitu vel qualitate quae est gratia gratum faciens.

T E R T I A . Opinio est Caieta. hic quae habet quod gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam non habitum vel qualitatem aliquam, quia in re idem sunt: sed addit solum quoddam diuinum auxilium. Ita quod eadem entitas est gratia sacramentalis & gratia communiter dicta, sed in quantum est sacramentalis (idest data in sacramento) addit quoddam diuinum auxilium, idest diuinum concursum in bonum. Ita quod fortius, & melius concurret Deus in bonum cum baptizato quam cum non baptizato, esto sit Catholicus & habeat gratiam. Et melius cum baptizato & confirmato, quam cum baptizato tantum. Et haec est vera opinio, quam Caietan. affirmat esse de mente sancti Thomae. Et probatur prius: quod haec est opinio sancti Thomae. Quia in prima secundae diuisus Thomas diuidendo gratiam: distinguit contra Habituale donum gratiae, gratuitum diuinum auxilium, ac per hoc sub genere gratiae communiter dictae, locauit duo genera vel species gratiarum. scilicet gratiam Habitualis doni: & gratiam diuini auxiliij. Et propterea cum hoc in loco expresse dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, non est aliud genus gratiae eregione positum. scilicet donum habituale diuertendum. Sed planum literae sensum sectando, sciendum est quod gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum. Non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum diuinum auxilium, a gratuito habituali dono. & per hoc esse speciem gratiae communiter dictae vt in solutione ad tertium dicitur & diuidi in plures species iuxta specificam pluralitatem effectuum: vt inferius quaestione 13. artic. 7. ad tertium dicitur. Vbi litera sic habet. Gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam aliquid effectuum spiritualis effectus ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collecta quantum ad id quod est commune sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia quam per baptismum sed quae prius inherat augetur. Si autem consideretur quantum ad illud spirituale quod super additur sic non est eiusdem speciei cum ipso. Vides igitur quomodo ex mente sancti Thomae gratia sacramentalis non distinguitur a gratia communiter dicta sicut habitus ab habitu: sed solum sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono. Et dicuntur gratiae sacramentales differre specie, non secundum habitus: sed secundum

distinctas rationes agēdi, vel concursus dei: quia aliter adiuuat & concurrat cum confirmato quā cum baptizato & non confirmato.

SECUNDO. Confirmatur hoc, ex loco statim citato. Vbi author gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad dicta hic se referens: non dicit diuersam esse gratiam gratum facientem, & sacramentalem baptismi & confirmationis. Sed dicit gratiam utrobique collatam, habere aliquid commune & aliquid proprium, & quo ad commune quod est gratia gratum faciens esse vnius speciei. Si vero consideretur quo ad propria superaddita, sic diuersarum sunt rationum gratia collata in baptismo & collata in confirmatione. Ex hoc enim quod ad diuersum modum considerandi gratiam se resoluit: insinuat non esse ibi diuersos habitus, sed (vt diximus) esse vnum habitū relatum seu extēsum ex nouo diuino auxilio per sacramentum exhibito ad diuersos secundum speciem effectus.

TER TIO. Confirmatur hic sensus quia hoc sufficit ad saluandum & dignitatem sacramentorū in causando, & gratias sacramentales, & effectus earum.

QUARTO. Probat hęc nostra sententia simpliciter. Quia frustra multiplicatur tot habitus in anima cum ipsa gratia gratum faciens sufficiat cum virtutibus & donis, & cum isto peculiari concursu diuino quem ponimus. Et alia sententia non probat quod dicit: nempe quod illa gratia sacramentalis sit habitus distinctus a gratia communiter dicta. Et ideo merito est reijcienda.

DVBITATUR. Siquis peccet post confirmationem, & postea poeniteat, an restituatur ei illa gratia sacramentalis quæ data fuerat ei in confirmatione. Et videtur quod non. Quia gratia quæ datur per poenitentiam, est alterius rationis a gratia quæ datur in sacramento confirmationis & in alijs sacramentis.

ADHOC. Dico: quod postquam ille poenitens est amicus dei: dat deus illi gratiam quam antea dedit in sacramento confirmationis. Et illæ gratiæ vt diximus solum sunt distinctæ quā tum ad rationes particulares, idest distinctos concursus dei: quia aliter concurrat in bonum cum baptizato eo quia baptizatus est: & aliter quia confirmatus est. Et hoc est quod in questione illa. 13. artic. 7. ad tertium dicebat sanct. Thomas quod gratia sacramentalis addit quoddam effectuum supra gratiam communiter dictam, idest addit distinctum concursum, & modum iuuandi illos qui accedunt ad sacramenta quæ sunt quedam spirituales medicinæ ad hoc institutæ.

Dubium
secundum.

Articul. tertius,

Vtrum sacramenta nouæ legis continent gratiam.

D TERTIVM.

Sic proceditur. Videtur quod sacramenta nouæ legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur esse in continēte. Sed

gratia non est in sacramento neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est corpus mobile. Vt dicitur in. 4. Phisicorū. Esse autem in loco non conuenit accidēti. Ergo videtur quod sacramenta nouæ legis: nō contineant gratiam.

PRÆTEREA. Sacramenta ordinantur ad hoc: quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia cum sit accidens non potest transire de subiecto in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

PRÆTEREA. Spirituale non continetur a corporali etiam si in eo sit: non enim anima continetur a corpore sed potius continet corpus. Ergo videtur quod gratia cum sit quoddam spirituale non contineatur in sacramento corporali.

SED CONTRA EST. Quod Hugo de sancto Victore dicit: quod sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPONDEO. Dicendum: quod multipliciter aliquid dicitur esse in alio: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Uno modo sicut in signo. Nam sacramentum est signum gratiæ. Alio modo sicut in causa. Nam sicut dictum est: sacramentum nouæ legis est instrumentalis gratiæ causa.

Unde gratia est in sacramento nouae legis non quidem secundum similitudinem speciei: sicut effectus est in causa uniuoca: neque etiam secundum aliquam formam propriam & permanentem proportionatam ad talem effectum: sicut sunt effectus in causis non uniuocis: puta res generata in sole, sed secundum quandam instrumentalem virtutem quae est fluens & incompleta in esse natura, ut infra dicitur.

AD PRIMVM. Ergo dicendum: quod gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto: neque sicut in vase prout vas est locus quidam. Sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi: secundum quod dicitur Ezechi. 9. unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

AD SECUNDVM. Dicendum quod quantum accidens non transeat de subiecto in subiectum: transit tamen a causa, per instrumentum aliquo modo in subiectum non ut eodem modo sit in eis: sed in unoquoque secundum propriam rationem.

AD TERTIVM. Dicendum: quod spirituale existens perfecte in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. Et ideo non in convenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS. Iste nullam habet penitus difficultatem. Solum enim ista quaestio mouetur: ad intelligendum doctores antiquos: qui habent istum modum loquendi maxime hugo de sancto Victore lib. de eruditione theologiae primo, parte. 9. cap. 2. Et secundo mouetur ad soluendam tacitam obiectionem: quia nihil producit aliquid quod non habet in se. Ergo cum dicimus sacramenta causare gratiam oportet quod habeant in se gratiam: sicut dicimus quod sol producit lumen quia illud in se habet.

IDEO. Dicitur ad quaestionem quod sacramenta nouae legis continent in se gratiam. Probat doctor ut patet in littera Quia sacramentum

est signum gratiae & est causa gratiae ut supradictum est. Ergo continet gratiam tanquam in signo & tanquam in causa quia ut diximus habet virtutem ad dandam gratiam. Ergo continet illam in virtute.

Articul. quartus.

Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiae causatiua.

AD QVARTVM. Sic proceditur. Videtur quod in sacramentis non sit aliqua virtus gratiae causatiua. Virtus enim gratiae causatiua est virtus spiritualis. Sed in corpore non est virtus spiritualis: neque ita quod sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei: & ita non potest eam transcendere) neque ita quod recipiat eam ab alio: quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiae causatiua.

PRÆTEREA. Omne quod est reducitur ad aliquod genus entis: & ad aliquem gradum boni. Sed non est dare, in quo genere entis sit talis virtus (ut patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neque etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentie anime, quae sunt quaedam potentie naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. Ergo videtur quod in sacramentis nulla sit virtus gratiae causatiua.

PRÆTEREA. Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi

per creationem a deo. Sed in conueniēs vide-
tur, quod tam nobilis creatura statim esse de-
sinat sacramento perfectō. Ergo videtur qd
nulla virtus sit in sacramentis ad causan-
dam gratiam.

PRÆTEREA. Idem non potest
esse in diuersis. Sed ad sacramēta concurrūt
diuersa. s. verba & res. Vnius autem sacra-
menti non potest esse nisi virtus vna. Er-
go videtur quod in sacramentis nulla sit
virtus.

SED CONTRA EST. Quod
Augustinus dicit super Iohan. Unde tanta
vis aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?
Et beda dicit: quod dominus tactu suæ mun-
dissime carnis: vim regeneratiuam contu-
lit aquis.

RESPONDEO. Dicendum: quod
illi qui ponunt quod sacramenta non causant
gratiam nisi per quandam concomitantiam,
ponunt quod in sacramento nō sit aliqua vir-
tus quæ operetur ad sacramenti effectum:
est tamen virtus diuina sacramento assistēs
quæ sacramentalem effectum operatur. Sed
ponendo quod sacramentum est instrumen-
talis causa gratiæ necesse est simul ponere: qd
in sacramento sit quedam virtus instrumē-
talis ad inducendum sacramentalem effectū
Et hæc quidē virtus proportionatur instru-
mento. Unde comparatur ad virtutem abso-
lutam & perfectam alicuius rei: sicut compa-
ratur instrumentum ad agens principale. In-
strumentum enim (ut dictum est) non ope-
ratur, nisi in quantum est motum a principa-
li agente, quod per se operatur. Et ideo vir-
tus principalis agentis habet permanens &
completum esse in natura: virtus autem in-
strumentalis habet esse transiens ex vno in a-
liud. & incompletū. Sicut & motus est actus
imperfectus ab agente in patiens.

AD PRIMUM. Ergo dicendum,
quod virtus spiritualis, non potest esse in re
corporea per modum virtutis permanentis

& completa: sicut ratio probat. Nihil tamen
prohibet: in corpore esse virtutem spirituale
instrumentaliter. in quantum. s. corpus potest
moueri ab aliqua substantia spirituali ad
aliquem effectum spirituales inducendum.
Sicut & in ipsa voce sensibili est quedam
vis spiritualis ad excitandum intellectum
hominis in quantum procedit a conceptione
mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sa-
cramentis: in quantum ordinantur a deo ad
effectum spirituales.

AD SECUNDUM. Dicendum, quod
sicut motus eo quod est actus imperfectus, nō
proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad
genus actus perfecti (sicut alteratio ad quali-
tatem) ita virtus instrumentalis non est pro-
prie loquendo in aliquo genere: sed reducitur
ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD TERTIUM. Dicendum, quod
sicut virtus instrumentalis acquiritur in-
strumento, ex hoc ipso quod moueretur ab a-
gente principali. ita & sacramentum conse-
quitur spirituales virtutes ex benedictio-
ne Christi & applicatione ministri ad vsū
sacramenti. Unde Augustinus dicit in quo-
dam sermone de Epiphania. Nec mirum
quod aquam, hoc est substantiam corpora-
lem ad purificandam animam dicimus per-
uenire: peruenit plane & penetrat conscien-
tiæ vniuersalati bula. Quāuis enim ipsa sit
subtilis & tenuis: benedictione tamen Chri-
sti facta subtilior occultans vitæ causas: ad
secreta mentis subtili rore pertransit.

AD QUARTUM. Dicendum: quod
sicut eadem vis principalis agentis, instru-
mentaliter inuenitur in omnibus instrumen-
tis ordinatis ad effectum, prout sunt quodā
ordine vnum: ita etiam eadem vis sacra-
mentalis inuenitur in verbis & rebus, pro-
ut ex verbis & rebus perficitur vnum sa-
cramentum.

IN HOC. Articulo est aduertendum: quod
de hoc dubio (an in sacramentis sit aliqua vir-

tus causatiua gratiæ) sunt tres opiniones. Prima est. quam citat, & reprehendit sanctus Thomas in litera, quæ dicit quod in sacramentis nulla est virtus ad dandam gratiam, Sed est virtus diuina sacramento assistens quæ dat gratiam.

SED. Hæc opinio dicit quod sacramenta solum sunt causa sine qua non: quod refutauimus in primo articulo huius questionis. Quia si dei assistentia facit omnia, ergo sacramentum nõ facit. Quod vt supra ostendimus falsum est & sanctorum dictis dissonum.

SECUNDA. Opinio est omnium thomistarum: excepto Caietani hic in suis cõmentarijs. Quæ opinio dicit: quod in sacramentis est quedam virtus, distincta a sacramentis. Quæ virtus est qualitas quedam super addita motui diuino quo concurret cum sacramento ad dandum gratiam. Dicit etiam hæc opinio, quod hæc qualitas est in rebus & verbis sacramentorum.

SED. Contra hanc opinionem: arguo hoc modo. Prius. Illa qualitas est spiritualis. Ergo non potest esse subiectiue in corpore. Sacramentum autem est corpus. Ergo non est ibi subiectiue. Nam non apparet quomodo noticia angelis possit esse subiectiue in ligno vel lapide.

SECUNDO. Sequeretur quod illa virtus esset in rebus & in verbis sacramentalibus & in ministris (quia non est maior ratio quod sit in vno quam in alio) quod si concedas: sequitur quod sunt multæ huiusmodi virtutes: & quælibet illarum est imperfecta. Ergo nõ sunt ponendæ quia nihil valent.

TERTIO. Arguitur. Illa virtus quam hi ponunt, non habet ex natura sua producere gratiam. Ergo non facit plus ad gratiam, quam aqua, vel alia quæcunque creatura. Ergo in casum omnino ponitur. Nam esto dicas quod est spiritualis: non ideo sequitur, quod attingat gratiam.

IDEO. Est tertia opinio Caietani hic: quæ est vera, & cui libenter subscribo, quæ dicit: quod virtus est in sacramentis ad dandam gratiam Sed illa virtus non est distincta realiter a sacramento & a motu diuino quo mouet sacramentum ad dandam gratiam. Sed solum sicut motus distinguitur ab instrumento moto ab agente principali. Non sicut res a re sed sicut motus a mobili, idest sicut modus realis a re ipsa vt sessio a sedente.

HANC. Opinionem puto esse de mente sancti Thomæ, & veram. Et quod sit de mente sancti Thomæ probatur. Prius quia doctor sanctus procedens hic: ex his quæ communiter conueniunt omni causæ instrumentali, dicit hæc verba formaliter. Sed ponendo quod sacramentum sit instrumentalis causa gratiæ: ne-

cesse est simul ponere quod in sacramento sit quedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Vnde patet quod secundum sanctum Thomam simile est iudicium de sacramento, & de alijs causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentalem per modum transeuntis. &c. Sed de causa instrumentali expressit doctor in primo articulo huius questionis: quod causa instrumentalis non agit per virtutem suæ forme: sed solum per motum quo mouetur a principali agente. Ergo per illam dictionem exclusiuam: excludit author omnem agendi rationem super additâ motui quo mouetur a principali agente.

SECUNDO. Hoc ipsum dicit doctor hic ad primum. Hoc modo (ait) vis spiritualis est in sacramentis: in quantum ordinantur à deo ad effectum spirituales. Vbi vis spiritualis consistit in hoc quod sacramenta ordinantur à deo ad effectum spirituales.

TERTIO. Probatum hoc idem: quia secundum authorem sacramentum baptismi virtutem hanc inchoatiue accepit in sui institutione. scilicet quando Christus est baptizatus. Tunc enim aqua sanctificata est: accipiendo inchoatiue vim regeneratiuam. Sed aqua tunc nihil accepit nisi habilitatem, vt sit materia baptismi. Factum est enim tunc: vt non oleum, nõ vinum sed aqua idonea esset ad regenerandum.

QUARTO. Doctor dicit in solutione ad primam quod in ipsa voce sensibili est quedam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit a conceptione mentis. At nihil est in voce sensibili in quantum procedit a mente (præter significationem) nisi vsus quo mens vtitur illa significatiua voce ad excitandum mentem auditoris. Et hoc modo (ait doctor) virtus spiritualis est in sacramentis. Ergo non intelligit quod illa virtus sit res vel qualitas distincta a motu quo deus mouet sacramentum ad dandam gratiam. Igitur hæc est sententia S. Tho. Et quod simpliciter sit vera probatur argumentis quæ cõfecimus contra secundam opinionem. Quia vel illa qualitas est spiritualis vel corporalis. Si corporalis. Ergo non habet maiorem virtutem, ad producendum gratiam quam aqua. Si autem est spiritualis non videtur quomodo subiectatur in corpore.

PRÆTEREA. Effet illa virtus etiã in sacerdote & mansisset semper illa qualitas in eo quia non apparet quare corrumperetur postquam semel ponitur in eo.

Articul. quintus.

Vtrum sacramenta nouæ legis habeant virtutem ex passione christi.

D QUINTUM.

Sic proceditur. Videtur quod sacramenta noue legis, non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est

ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter uiuit. Sed sicut Augustinus dicit super Iohan. Verbum prout erat in principio apud deum, uiuificat animas: secundum autem quod est caro factum, uiuificat corpora. Cum igitur passio Christi pertineat ad uerbum secundum quod est caro factum: uidetur quod non possit causare uirtutem sacramentorum.

PRÆTEREA. Virtus sacramentorum uidetur ex fide dependere: quia sicut dicit Augustinus super Iohan. Verbum dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur. Sed fides nostra non solum respicit passionem Christi: sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, et principaliter etiam diuinitatem eius. Ergo uidetur quod sacramenta non habeant specialiter uirtutem a passione Christi.

PRÆTEREA. Sacramenta ordinantur ad hominum iustificationem, secundum illud. 1. ad Corint. 6. abluti estis et iustificati estis. Sed iustificatio attribuitur resurrectioni secundum illud Roma. 4. resurrexit propter iustificationem nostram. Ergo uidetur quod sacramenta magis habeant uirtutem a resurrectione Christi: quam ab eius passione.

SED CONTRA EST. Quod super illud Roma. 5. in similitudinem preuaricationis ad e. etc. dicit glos. Ex latere Christi dormientis in cruce: fluxerunt sacramenta per que saluata est ecclesia. Sic ergo sacramenta uidentur habere uirtutem

ex passione Christi.

RESPONDEO. Dicendum: quod (sicut dictum est) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: unum quidem separatum ut baculus: aliud autem coniunctum ut manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur instrumentum separatum: sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratie, est ipse deus ad quem comparatur humanitas Christi sicut instrumentum coniunctum: sacramentum autem sicut instrumentum separatum. Et ideo oportet quod uirtus salutifera, a diuinitate Christi per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo precipue ordinari uidetur: uidelicet ad tollendos defectus preteritorum peccatorum: in quantum transeunt actu et remanent reatu: et iterum ad perficiendam animam in his que pertinent ad cultum dei: secundum religionem uite christiane. Manifestum est autem ex his que supradicta sunt quod Christus liberauit nos a peccatis nostris, precipue per suam passionem non solum efficaciter et meritorie: sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christiane religionis offerens se ipsum oblationem et hostiam deo ut dicitur Ephes. 5. Unde manifestum est, quod sacramenta ecclesie, specialiter habent uirtutem ex passione Christi: cuius uirtus, quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum.

In cuius signum de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua et sanguis: quorum unum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiam: que sunt potissima sacramenta.

AD PRIMUM. Ergo dicendum quod, uerbum prout erat in principio apud deum

diuificat animas sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea per petrata: operantur instrumentaliter ad animam uitam. Ad uitam autem corporis non solum instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem: ut supra dictum est.

AD SECVNDUM. Dicendum, quod per fidem Christus habitat in nobis (ut dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum: speciali quodammodo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidem passionis eius, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Roman. 3. quem proposuit deus propitiatus per fidem in sanguine ipsius. Et ideo virtus sacramentorum quae ordinatur ad tollenda peccata, precipue est ex fide passionis Christi.

AD TERTIUM. Dicendum: quod iustificatio attribuitur resurrectioni: ratione termini ad quem, qui est nouitas vitae per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini a quo. scilicet quantum ad dimissionem culpae.

AN sacramenta habeant virtutem producendi gratiam a passione Christi dicit quod sic vide lib. & c.

SED contra ante passionem Christi fuerunt aliqua sacramenta ut baptismus. Et habebant virtutem hanc ad dandam gratiam. Ergo non habent illam a passione Christi.

AD hoc dico quod passio erat iam in fieri: quia non accipitur solum pro morte actuali: sed etiam pro laboribus quos pertulit. Ideo satis est quod iam erat humanitas Christi tendens ad passionem ad hoc, quod sacramenta habeant virtutem a passione Christi: quia iam erat illa passio in fieri.

Dubium
primum

SED dubitatur quare dicuntur sacramenta habere virtutem conferendi gratiam a passione Christi: postquam etiam habent illam ab alijs laboribus.

DICO quod propter hoc quia omnia alia ordinantur ad passionem: quia in passione consummata fuit redemptio generis humani. Verum est tamen quod baptismus ante passionem non habebat tantam virtutem, sicut nunc: quia tunc baptizatus non iret in coelum quousque Christus pateretur.

SECVNDO. Dico quod totum quod habebat

habebat virtute passionis Christi. Et haec conclusio probatur ex August. in. 15. de ciuitate dei cap. 26. ut dicit Richar. in. 4. d. 2. in propria quaestione de hoc ar. 5. quaest. 3. & verum est. Vbi Augustinus sic ait. Et quod ostium accepit in latere arcae Noe: profecto illud est vulnus: quando latus crucifixi lancea perforatum est. Hac quippe ad illum venientes ingrediuntur: quia inde sacramenta manarunt quibus credentes initiuntur.

PRAETEREA. Dubitatur, quomodo Christi passione non solum meritorie & satisfactorie sed etiam efficienter est genus humanum liberatum? Hoc dubium tractant scholastici doctores in. 3. sententiarum. d. 19. Et recentiores theologi non inueniunt alium modum quo Christus liberauerit nos nisi meritorie. Et ita dicit marsilius in. 3. q. 12. art. 2. Sed diuus Thomas dicit quod non solum passio Christi, fuit causa per modum meriti nostrae redemptionis: sed per modum efficientis. Quod ego probo sicut probavi in. 3. parte sancti Thom. quaest. 49. art. 1.

PRIVS. Christus instituit sacramenta quae efficiunt gratiam: & Christus per suam passionem meruit illam gratiam quae datur in sacramentis. Ergo passio Christi fuit causa gratiae per modum efficientis vel efficientiae.

SECVNDO. Quod sacramenta & contritio conferant gratiam, prouenit ex iure diuino positio & non est de iure naturali, ut notum est. Et tunc conficio sic argumentum. Deus in quantum homo & non solum in quantum deus, fecit illam legem. scilicet qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit: Sed legis lator est causa efficiens legis. Ergo Christus in quantum homo est causa efficiens nostrae salutis.

Articul, Sextus.

Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

AD SEXTUM. Sic proceditur. Videtur quod etiam sacramenta Veteris legis: gratiam causarent. Quia (sicut dictum est) sacramenta nouae legis habent efficaciam: ex fide passionis Christi. Sed fides passionis Christi fuit in. ve. le. Sicut & in noua, habemus enim eundem spiritum fidei: ut habetur. 2. Corin. 4. Sicut ergo sacramenta nouae legis conferunt gratiam: ita etiam

dubium.
secundum.

sacramenta *ve. le.* gratiam conferebant.

PRÆTEREA. Sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta *ve. teris legis*, homines sanctificabantur: dicitur enim *Leui. 8.* cunque sanctificasset Moyses. Aaron & filios eius in vestitu suo. &c. Ergo videtur quod sacramenta *ve. le.* gratiã conferebant.

PRÆTEREA. Sicut beda dicit in homelia circuncisionis. Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelata tempore gratiæ consuevit. Sed baptismus nunc cõfert gratiam. Ergo circuncisio gratiam conferbat. Et pariratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum *no. legis* ita & circuncisio erat ianua sacramentorum *ve. leg.* propter quod & Apostolus dicit ad *Galat. 5.* Testificor omni homini circuncidenti se: quoniam debitor est *uniuersæ legis* faciendæ.

SED CONTRA est. Quod *Gal. 4.* dicitur cõuertimini iterũ ad infirma & egena elementa. *Glosa. 1.* ad legem, quæ dicitur infirma: quia perfecte non iustificat. Sed gratia perfecte iustificat. Ergo sacramenta *ve. le.* gratiam non conferebant.

RESPONDEO dicendum. Quod nõ potest dici, quod sacramenta *veteris legis* conferrent gratiam iustificatẽ per seipsa idest propria virtute: quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundum illud *galat. 2.* si ex lege est iustitia Christus gratis mortuus est. Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem haberent, conferendi gratiam iustificandi. Sicut enim ex prædictis patet: virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & sacramenta differenter tamen. Nam continuatio quæ est per fidem: fit per actũ animæ. Continuatio autẽ quæ est per sacramenta: fit per *usum exteriorum rerum.* Nihil autem prohibet id quod est posterius tempore, antequam sit mouere secundum quod præ

cedit in actu animæ: sicut finis qui est posterior tempore mouet agentem: secundum quod est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud quod nondum est in rerum natura: non mouet secundum *usum exteriorum rerum.* Unde causa efficiens nõ potest esse posterior in esse, ordine durationis sicut causa finalis. Sic ergo manifestũ est quod a passione Christi quæ est causa humane iustificationis: conuenienter diriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis: non autem ad sacramenta *ve. le.* & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres sicut & nos. Sacramenta autem *ve. le.* erant quædam illius fidei protestationes: in quantum significabãt passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet: quod sacramenta *ve. le.* non habebant in se aliquam virtutem qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem: sed solum significabant fidem per quam iustificabantur.

AD PRIMVM. Ergo dicendũ: quod antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura: quæ secundum quod erat in apprehensione animæ, poterat iustificare. Sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti: quæ potest iustificare etiam secundum realem *usum sacramentalium rerum,* ut dictum est.

AD secundum dicendum: quod illa sanctificatio erat figuralis. Per hoc enim sanctificari dicebantur, quod applicabãtur cultui diuino secundum ritum *ve. le.* qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD tertium dicendum, quod de circuncisione multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt quod per circuncisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatũ. Sed hoc nõ potest esse quia hõ nõ iustificatur a peccato nisi per gratiã secundũ illud *Roma. 3.* iustificati gratis per gratiã ipsius.

ET. Ideo alij dixerũt qd p circuncisionẽ cõferebatur gratia quãtũ ad effectus remotios culpe: sed nõ quãtũ ad effectus positivos gratiæ.

Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circumcisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam: quæ est ultimus effectus positivus gratiæ. Et præterea: secundum ordinem causæ formalis: priores sunt naturaliter effectus positivi quam privati, licet secundum ordinem causæ materialis sit e converso: forma enim non excludit privationem nisi informando subiectum.

ET ideo alij dicunt, quod circumcisio conferebat gratiam: etiam quantum ad aliquem effectum positivum qui est facere dignum vita eterna: non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. Quod et aliquando mihi visum est: sed diligentius consideranti apparet, hoc etiam non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, et mereri vitam eternam.

ET ideo melius dicendum videtur: quod circumcisio sicut et alia sacramenta veteris legis: erant solum signum fidei iustificantis. Unde Apostolus dicit Roma. 4. quod Abraham accepit signum circumcisionis signaculum iustitiæ fidei: Et ideo in circumcisione conferebatur gratia: in quantum erat signum passionis Christi future: ut infra patebit.

AN sacramenta veteris legis gratiæ causa rectè dicit doctor quod non. Et probabis conclusionem facile ex Paulo in multis locis ad Roma: & ad Hebre. & ex dictis sanctorum quæ omnia ego adduxi in primo articulo huius quæstionis ideo non adduco nunc vide ibi oppositam opinionem habuit. S. Thom. in. 4. d. 1. quæst. 2. art. 4. quæstionula. 3. Sed expresse eam reuocat hic ad tertium. Sunt igitur duæ opiniones de hoc. Quidam dicunt quod sacramenta veteris legis conferebant gratiam. Sanctus Thomas & antiqui quod non. & hæc est vera sententia quia est conformior sacre scripturæ & dictis sanctorum: & hanc habet magister sententiarum in. 4. d. quarti.

Quod hæc sit conformior sacre scripturæ probatur. Primo ad Hebre. 10. impossibile enim est sanguine hircorum & taurorum auferri peccata. Secundo. Ad galat. 4. conuertimini ad egena elementa & infirma gloriæ. Ad legem quæ perfecte non iustificabat: sed si daret gratiam perfecte iustificaret.

Tertio. Ad gala. 2. si ex lege est iustitia Christus gratis mortuus est. Ergo sacramenta veteris legis non iustificabant.

Quarto. Ad Roma. 4. & signum accepit Abraham circumcisionis signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio. Ergo solum erat signum ipsa circumcisio.

Quinto. In concilio florétino hoc diffinitur. &c. Sed contra. Quia pueri in veteri lege saluabatur: quia erant circumcisi.

Nego: sed quia in signo circumcisionis protestata est fides propuero.

Quæstio quarta.

De effectu sacramentorum qui est character.

DEINDE considerandum est: de alio effectu sacramentorum, qui est character. Et circa hoc queruntur sex.

Primo: Utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

Secundo: quid sit ille character.

Tertio cuius sit character.

Quarto in quo sit sicut in subiecto.

Quinto. Utrum insit indelebiter.

Sexto. Utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

Articul. primus.

Utrum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

DPRIMUM sic proceditur. Videtur quod sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur: quoddam signum distinctiuum. Sed distinctio membrorum Christi ab alijs: fit per eternam prædestinationem quæ non ponit aliquid in prædestinato sed solum in deo prædestinante: ut in prima parte habitum est, dicitur enim. 2. timo. 2. firmum fundamentum dei stat: habes signaculum hoc.

Novit dominus qui sunt eius Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.

PRÆTEREA. Character signum est distinctivum. Signum autem (ut Augustinus dicit in. 2. de doctri. christiana) est quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima: quod aliquam speciem sensibus ingerat. Ergo videtur quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

PRÆTEREA. Sicut per sacramenta no. le. distinguitur fidelis ab infideli: ita etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem in anima: unde & dicuntur iustitiæ carnis secundum apostolum ad Hebr. 9. Ergo videtur quod neque sacramenta novæ legis.

SED CONTRARIUM EST, quod apostolus dicit. 2. ad Corint. 1. Qui unxit nos deus est: & qui signavit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Sed nihil aliud importat character: quam quandam signationem. Ergo videtur quod deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

RESPONDEO dicendum: quod sicut ex prædictis patet. Sacramenta no. le. ad duo ordinantur: videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animam in his quæ pertinent ad cultum dei, secundum ritum christiænæ vitæ. Quicumque autem ad certum aliquid deputatur consuevit ad illud consignari. Sicut milites qui ascribebantur ad militiam antiquitus: solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei: consequens est quod per ea fideles aliquo spirituali characterem insigniantur. Unde Augustinus dicit in. 2. contra parmenianum si militiæ characterem in corpore suo non militans pauidus exhorruerit & ad

clementiam imperatoris confugerit, ac prece fusa & venia impetrata militare iam cœperit, nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur: ac non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent sacramenta christiana, quàm corporalis hæc nota? **AD PRIMVM** ergo dicendum: quod fideles Christi ad primum quidem futura gloriæ, deputantur signaculo prædestinationis diuinæ. Sed ad actus convenientes præsentis ecclesiæ deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito: qui character nuncupatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod character anime impressus habet rationem signi. in quantum per sensibile sacramentum imprimitur. Per hoc enim scitur aliquis esse baptismali characterem insignitus quod est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamen character vel signaculum dici potest per quædam similitudinem omne quod configurat alicui vel distinguit ab alio, etiam si non sit sensibile: sicut Christus dicitur figura vel character paternæ substantiæ secundum apostolum Heb. 1.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes, ad aliquem spirituales effectum operantem. Et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio: quam apostolus signaculum nominat. Roma. 4.

CIRCA istum articulum nota quod hæc quaestio tractatur à magistro sententiarum & doctoribus in. 4. d. 4. ut Paludanus & durandus. Et. d. 6. ut Scotus & Gabri. Et alij. d. 5. ut Richardus. art. 2. q. 1.

Circa hoc prius queritur An sit ponendus character: Pro cuius decisione: nota prius quod duplex est character. Vno modo accipitur pro omni signo vel figura: & ita omnes literæ dicuntur characteres. Sed nunc non loquimur tam late de characterem. Secundo modo accipitur pro signo reali anime impresso: diuina potentia & institutione. Et ita loquimur hic de characterem

Quo supposito. Respondet Scotus in. 4. d. 6. quæst. 9. aliquibus propositionibus: & aliquialij sequuntur Scotum.

PRIMA propositio est. Non est de fide ponere characterem eo modo quo doctores ponunt. scilicet quod sit qualitas distincta ab alijs: qua iste signatur miles Christi.

PROBAT quia non habetur ex sacra scriptura. Et licet Apocalip. 19. & ad Hebre. 1. habeatur de caractere bestia: non ad sensum theologorum.

SECUNDA propositio eius est. Quod non habetur & ex autoritate alicuius sancti: quem non liceat negare, quod talis character ponatur. Probat quia Dionisius & Damascenus esto agant specialiter de sacramentis: non ponunt characterem in isto sensu. Nec Augustinus qui fecit librum de baptismo paruulorum, & epistolam. 27. etiam de baptismo contra donatistas, & de unico baptismo.

SECUNDO probat. Quia August. dicit quod qui fecte (fictione opposita effectui sacramenti: & non fictione opposita sacramento) recipit baptismum: non recipit rem sacramenti. Et si poneret characterem non diceret illud: quia character est res sacramenti quam etiam fictus fictione dicta recipit.

TER TIO. Magister sententiarum non ponit sic characterem ad sensum istorum doctorum Ergo nos fingimus istum characterem.

QVARTO. De consecratione. d. 4. ubi agitur de baptismo: nihil dicitur de caractere. Ergo non est ponendus character. Et addit quod licet dicatur quod hæretici baptizati seruant characterem Christi. Ibi character accipitur pro ritum Christi non autem ad mentem istorum doctorum.

TER TIA propositio scoti est. Quod ponendus est character ad sensum Theologorum. Probat quia videtur: quod ecclesia determinauit extra de baptismo & eius effectu capit. maiores causas. Vbi dicitur: quod fecte (fictione opposita sacramento) accedens ad baptismum: non recipit characterem & qui vere accedit recipit.

E G O dico, quod ponendus est character ad sensum dictum tanquam certum. Probo prius autoritate omnium theologorum. Quia temerarium est, quod contra omnes doctores opponeretur.

SECUNDA propositio est. Character non solum est ponendus propter illam determinationem ecclesie quam dicit Scotus quia ecclesia non videtur illud determinasse in illo cap. maiores, tanquam de fide ad istum sensum doctorum: quia papa in illo cap. determinabat an amentes manente amentia possent baptizari, & an inuitus baptizatus esset, rebaptizandus. Sed de caractere loquutus est secundum opinionem ponentium characterem. Et ideo ante Scotum non erat determinata quæstio hæc. Ideo non est

ponendus character solum propter illam determinationem illius cap. maiores ut ait Scotus.

S E D postea in concilio florentino: videtur quæstio ista determinata: ubi sic dicitur. Tria sacramenta imprimunt characterem. scilicet. baptismus, confirmatio, & ordo.

S E D adhuc non videtur: quod concilium intendebat illud determinare tanquam de fide. Sed videtur intentio concilij hæc. Quod si erat ponendus character, erat ponendus in illis tribus sacramentis. Propterea dixi: quod non est ponendus character solum propter determinationem ecclesie habitam in illo cap. maiores & in concilio Florentino.

E T ad illud quod Scotus dicebat: quod nullus pater antiquus dicit quod est ponendus character qui non posset negari: ego nego. Quia Dionisius. 2. cap. ecclesiast. Hierarch. dicit: quod accedens ad episcopum ad recipiendum baptismum recipit signum, quod idem est quod character græce.

A D hoc tamen dicit Scotus quod in illo loco loquebatur Dionisius de Cathecumino: qui accedit ad episcopum ut doceatur fidem: & non de accedente, ad recipiendum baptismum aut confirmationem. Ideo videtur dubium quid Dionisius senserit.

Præterea. Damascenus dicit lib. 4. cap. 2. quod in baptismo datur nobis sigillum. Per quod sigillum non potest intelligi nisi character: quia idem est sigillum & character.

A D hoc dicit Scotus: quod inepte adducitur ille locus. Quia Damascenus solum intēdebat dicere quod baptismus est sigillum.

S E D contra Scotum est. Quia si baptismus est sigillum. Ergo signat: Ergo imprimit signum.

Præterea. Dicit Hiero. in lib. de triplici interpretatione, quod character est ferrum coloratum, quo signantur pecudes: quod latine dicitur forma. Licet aliqui dicant quod in aliquibus codicibus Hiero. habetur character, & quod ita debet esse: non est verum, sed est error literæ. Ergo secundum Hiero. character est signaculum.

Præterea. Vualdensis de sacramentis cap. 109. miratur Scotum concludentem quod nescit probare characterem esse ponendum tanquam formam distinctam ad sensum dictum: nisi quia ecclesia sic determinauit de nouo. Quia si August. sic probasset aliquid contra hæreticos: nihil conclusisset & facile disputasset, quia facile dixisset ecclesia sic dicit.

Ideo Thomas Vualdensis probat: & adducit tria testimonia contra Scotum ex sanctis. Primum est Augustini & habetur. 23. quæst. 4. cap. displicet. Verba sunt. Vos oves Christi estis: characterem dominicum portatis, in sacramento quod accepistis.

Præterea. Idem August. in sermone. 117. dicit. Pascite oves meas: dominicum characterem habentes.

Tertio. Idem August. homelia. 4. super primam canonicam Ioan. dicit. Characterem quidem impositum habet sed desertor est.

Aliud testimonium est Hieronimi super illud ad Ephe. 4. nolite contristari spiritum dei. &c. sed hoc iam supra citauimus.

Præterea. Ad Ephe. 4. super illud nolite cōtristari Spiritum sanctum dei in quo estis signati in die resurrectionis: dicit Hieroni. Simbolum accepistis in die baptismi. Idem dicit haimus ibidem Ergo. &c.

Præterea. Super illud verbū. 2. corin. i. qui vixit nos deus, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. &c. dicit haimus quod sacerdotes per impositionē manus vngunt & signant confirmatos.

Præterea August. in epistola ad bonifaciū (quæ est. 23. in ordine) dicit: quod cōsecratio baptismi reum facit hæreticum extra domini gregem, dominicum habentem characterem.

Præterea August. lib. 2. contra Pitilianū responsione. 45. idem dicit.

Præterea Hiero. super Ezechi. 9. super illum locū transi per medium ciuitatis in medio Hierusalem: & signa. thau. super frontes virorum gemetium & dolentium super cūctas abominationes quæ fiunt in medio eius dicit: quod sicut tūc erat signaculum corporale: nunc per sacramēta signatur Christiani.

Præterea. Diuus Anselmus sup illud ad Eph. 4. Iā citatū dicit ad christianos. Diuisi estis per signum sacramentorum a seruis diaboli.

Præterea Ciprianus cōtra demetrianū dicit: quod in baptismo recipitur signaculum quoddam. Ergo loquendo cum istis sanctis doctoribus ponendus est character signum reale distinctum. Et quæstio non est noua sed antiqua.

Vnde in baptismo imprimitur character: qui est signum quo Christiani distinguuntur ab infidelibus. Et in confirmationis sacramento imprimitur character: qui est signum: quo milites distinguuntur a non militibus. Et in sacramento ordinis imprimitur character: qui est signum quo aliqui signantur ad certa opera.

Et licet magister sententiarum, non fuerit locutus de characterē ad istum sensum: fuerunt alij proximi ad illum vt Alexander de alex. & Bona uentura.

Ideo propter citata testimonia sanctorum: ponendus est character ad sensum dictum.

Secundo ponendus est character ad sensum dictum ne conueniamus cum hæreticis qui negant characterem contra ecclesiæ consuetudinem.

Præterea iam determinatū est hoc in cōcilio tridentino sessione. 7. art. 9. & iam est de fide. Cuius verba sunt. Siquis dixerit in tribus sacramentis baptismo. s. & confirmatione & ordine: non imprimi characterem in anima, hoc est signū quoddam spirituale indelebile: vnde ea iterari nō possunt: anathema sit. Vides concilium dicere quod

imprimitur character. At nihil imprimitur nisi sit res realis. Ergo character est res realis. Ergo est ponendus ad prædictum sensum.

Articul. secundus.

Vtrum character sit spiritualis potestas.

DSECUNDUM sic proceditur. Videtur quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse quod figura: vnde Hebre. 1. ubi dicitur figura substantiæ eius: in greco habetur loco figura character. Sed figura est in quarta specie qualitatis: & ita differt a potestate quæ est in secunda specie qualitatis. Character ergo non est spiritualis potestas.

PRÆTEREA. Dionysius dicit in 2. cap. eccles. Hierar. quod diuina beatitudo accedentem ad beatitudinem in sui participationem recipit: & proprio suo lumine quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationē. Et sic videtur quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas: quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

PRÆTEREA. Aquibusdā character sic diffinitur. Character est signū sancte communionis fidei & sancte ordinationis: datum a Hierarcha. Signum autem est in genere relationis non autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

PRÆTEREA. Potestas habet rationem cause & principij vt patet in. 5. Metha. Sed signum quod ponitur in diffinitione characteris: magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non est spiritualis potestas.

SED CONTRARIUM est, quod philosophus dicit in. 2. ethi. Tria sunt in anima. Potentia,

bitus, & passio. Sed character non est passio: quia passio cito transit, character autem indelebilis est: ut infra dicitur. Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est qui se possit ad bene & male habere: character autem ad utrumque se habet, utitur enim eo quidam bene, alij vero male. Quod in habitibus non contingit: nam habitu virtutis nullus male utitur: & habitu maliciae nullus bene. Ergo relinquitur quod character sit potentia.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod sicut dictum est, sacramentorum legis characterem imprimunt: in quantum per ea deputantur homines ad cultum dei, secundum ritum christianae religionis. Unde Dionysius in 2. capit. ecclesiae. Hierarch. cum dixisset quod deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum, subiungit: perficiens eum diuinum, & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua diuina: vel in tradendo alijs. Ad utrumque autem horum requiritur quaedam potentia: nam ad tradendum aliquid alijs requiritur potentia actiua: ad recipiendum autem requiritur potentia passiuua. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem: ordinatam ad ea quae sunt diuini cultus.

S C I E N D V M. Tamen quod haec spiritualis potentia est instrumentalis: sicut est supra dictum est de virtute quae est in sacramentis. Habere enim sacramenti characterem competit ministris dei minister autem habet se per modum instrumenti: ut Philosophus dicit in primo politicae. Et ideo sicut virtus quae est in sacramentis non est in genere per se: sed per reductionem, eo quod est quiddam fluens & incompletum. Ita etiam character non proprie est in genere vel in specie: sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

A D P R I M V M E R G O. Di-

endum: quod figura est quaedam terminatio quantitatis: unde proprie loquendo non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur Metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere vel in specie: nisi per id quod de eo proprie praedicatur. Et ideo character non potest esse, in quarta specie qualitatis: licet hoc quidam posuerint.

A D S E C V N D V M. Dicendum, quod in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passionibus: vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile: & ideo non est in tertia specie qualitatis: ut quidam dixerunt.

A D T E R T I V M. Dicendum: quod relatio quae importatur in nomine signi oportet quod super aliquid fundetur. Relatio autem huius signi quod est character: non potest fundari immediate super essentiam animae: quia sic conueniret omni animae naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio: & hoc est essentia characteris. Unde non oportebit quod sit in genere relationis: sicut quidam posuerunt.

A D Q V A R T V M. Dicendum quod character habet rationem signi, per comparisonem ad sacramentum sensibile a quo imprimitur: sed secundum se consideratus, habet rationem principij: per modum iam dictum.

P E N E S. Hunc articulum. Dubitatur quid est character id est in quo praedicamento ponitur. Ad hoc dicunt aliqui ut Richar. in 4. d. 5. artic. 2. quaest. i. quod character non est in aliquo genere. Ratio est, quia character est quaedam participatio diuina. Et sicut deus non ponitur in genere: ita nec talis participatio.

S E D C O N T R A. Hoc argumentatur Scotus in 4. d. 6. quaestione vltima.

P R I V S quia habitus & virtutes infusae ponuntur in aliquo genere. Ergo character etiam: quia etiam sunt quaedam diuinae participationes.

S E C V N D O. Naturale & supernaturale dicitur respectu agentis. Ergo non impeditur propterea quod character sit a causa super na-

Dubium
primum

turali quin ponatur in prædicamento. Nec valet si dicas quod sanctus. Thomas dicit quod non ponitur proprie in prædicamento sed reductiue: quia vult dicere quod non ponitur proprie in aliquo genere assignato ab Aristot. sed bene fateretur sanctus. Thom. quod character ponitur in genere.

SED. In quo genere ponitur character? Sunt de hoc duæ opiniones. Vna est durandi in. 4. d. 4. quæst. prima quod non ponitur in prædicamento reali: sed in quodam prædicamento signi. Quod est dicere: quod character est solum respectus rationis. Et probat. Quia illud quod habet esse per solam voluntatem: solum habet esse rationis, sicut esse monachum: sed deus ex beneplacito suo vult quod baptizati aut ordinati habeant talem potestatem Ergo.

SECUNDO. Probat a simili: quia sicut denarius plumbeus post præscriptionem sigilli nihil habet reale quod ante non haberet: ita baptizati aut confirmati.

TER TIO. Dicit, quod hæc est sententia Dionisij quando loquitur de characterem.

QUARTO. Dicit, quod hic modus est conuenientior theologis quia est clarior: & theologo debent clare loqui.

SED CONTRA. Hanc opinionem arguit Marfil. in. 4. quæst. 4. Quia si hæc opinio esset vera, non haberet character magis esse quam chimera: quia verumque est relatio rationis.

Quod si concedas, videtur esse contra illam determinationem ecclesiæ: quod in baptismo imprimitur character, vt dicitur extra de baptismo & eius effectu, & in concilio florentino dicitur, tria sacramenta imprimunt characterem, id est signum quoddam a cæteris distinctiuum in anima indelebile: & idem in concilio tridentino: quia relatio rationis non imprimitur.

SECUNDO. Quia alias non distinguitur sacerdos à non sacerdote nec christianus à non christiano realiter: sed solum per actum rationis.

TER TIO. Relatio rationis non potest esse terminus actionis realis: sicut est character, quia character est id quod virtus diuina producit in anima sic accedentis ad baptismum id est, quia vult baptizari: sed nõ vult relinquere concubinam. In tali non producit virtus diuina gratiã: sed solum characterem. Ergo character non est talis relatio.

QUARTO. Arguitur sic. Ratione relationis non potest quis in aliquem effectum, in quem antea non poterat, quod tamen facit sacerdos per ordinem susceptum. Nec sufficit dicere quod deus facit totum: quia tunc falsum esset dicere quod sacerdos consecrat.

QUINTO. Esto illud daremus ad huc est in conueniens: quod per relationes maxime rationis, quis faciat aliquid reale.

SEXTO. Relatio rationis nihil aliud est, quã quod baptizatus est. Et ita esset negare characterem loqui de characterem eo modo quo loquitur durandus. Quia nullus potest negare: quod baptizatus differat à non baptizato per relationem rationis id est, quia est baptizatus & alius non.

AD ARGUMENTA durandi dico: quod ex amicitia dei ponitur aliquid in anima, non autem ex nostra. Et hæc est differentia inter amicitiam humanam & diuinam: quia diuina potest dare aliquid reale ipsi animæ, & non humana, & ita ordinatis deus dat characterem.

SECUNDO. Dico: quod eodem modo probatur quod non essent ponendæ virtutes infusæ. Ideo ponendus est character realis res.

PRAETEREA. Scotus in. 4. d. 6. quæst. 10. dicit quod character potest dici quod est relatio rationis & realis: vel res absoluta. Sed ipse potius declinat in hanc sententiam quod est respectus quidam.

ET probat: quia in diffinitione characteris ponitur signum, quod pertinet ad ens rationis. Et character sic diffinitur. Character est signum sanctum: communionis fidei & sacræ ordinationis datum à hierarcha: quæ diffinitio sumitur ex Dionisio. &c. Secundo sanctus. Thom. in. 4. d. 4. quæst. 1. describit sic. Character est signum communionis partis diuinorum: & sacræ ordinationis fidelium datum à diuina beatitudine. Et alij alio modo diffiniunt: sed omnes ponunt signum in ipsa diffinitione.

SECUNDO. Quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate.

TER TIO. Quia vna relatio potest fundari in alia: sicut pater est similis alteri. Ergo non est opus ponere aliquod absolutum, in quo fundetur illa relatio.

ET. Confirmatur: quia relatio agentis ad passum non fundatur in absoluto: sed in ordine agentis ad passum, cum absoluta essent ante illam relationem. Hæc Scotus.

SED CONTRA Scotum argo hoc modo. Quia nulla relatio terminat actionem aliquam. Sed quando quis ordinatur deus realiter operatur. Ergo illa actio debet terminari ad aliquid reale.

PRAETEREA. Omnis relatio debet fundari in aliquo absoluto, quia alias esset processus in infinitum.

PRAETEREA. Non potest produci aliqua relatio rationis, nisi præsupposito aliquo reali fundamento. Et propter hoc Scotus querit fundamentum illius relationis, quam dicit esse characterem, & dicit quod fundatur in essentia animæ.

SED. Contra. Posito fundamento & termino semper sequitur relatio. Ergo si sit anima & deus semper erit character, quod est falsum. Vn-

de non est intelligibile quod ponatur fundamentum & terminus: quin ponatur aliqua variatio circa eos.

PRAETEREA. Dicit Marsilius quod omnes Christiani sunt similes per characterem. Ergo non est ratio rationis nec realis ut dicit Scotus.

ET licet istae rationes non omnino conueniant: tamen probant magis esse rationabile dicere quod character sit res absoluta: quam oppositum.

PRAETEREA. Dicere quod character est ratio rationis est negare characterem ut diximus contra durandum.

ET ad argumenta Scoti. Ad primum nego consequentiam: quod propterea quod ponatur signum in definitione characteris sequatur quod sit ratio.

AD SECUNDUM Dico: quod si character negatur: non poterit probari quod sit ponendus nisi testimonijs sanctorum, & ecclesiae. Tamen admissio quod character sit probatur rationibus quod non sit ratio.

SECUNDO Dico, quod non potest conuenienter soluari: quod character sit ratio ut probatum est. Propterea dico cum sancto Thomae hic: & in 4. d. 4. & cum omni sententia theologorum, exceptis Scoto & Durando: quod character est qualitas, quia non est substantia. Quia per hoc quod quis baptizatur non producit substantiam. Et ita probatur quod non est quantitas. Ergo est qualitas: quia est principium operationum.

Dubium secundum. **PRAETEREA.** Dubitatur in qua specie qualitatis ponitur character. Sunt de hoc opiniones, inter illos qui dicunt characterem esse qualitatem.

PRIMA Est Richardi: in 4. d. 5. arti. 2. quaest. i. ad ultimum. Quid dicit quod ponitur in omnibus speciebus qualitatis, quia est dispositio. &c.

SED contra. Hoc esset confundere quidditates rerum, maxime cum species qualitatis non se habeant sicut superius & inferius.

PRAETEREA. omnis qualitas esset ita in omnibus speciebus qualitatis.

SECUNDA. Opinio est Marsilij in 4. quaest. 4. qui dicit quod ponitur in 4. specie qualitatis quia est figura.

SED CONTRA. Quia res non ponuntur in genere, vel in specie, per illud quod conuenit sibi Metaphorice (quia alias deus poneretur in genere bruti, cum deus dicatur leo) sed character Metaphorice dicitur figura. Ergo non ponitur in quarta specie qualitatis.

PRAETEREA: Esto quis signaretur minio vel rubro, non propterea poneretur rubedo in quarta specie qualitatis.

TERCIA. Opinio est Scoti: qui dicit, quod potest poni in prima vel in secunda specie qualitatis.

SED CONTRA. quia si poneretur in prima specie, esset habitus vel dispositio, & cum sit bonus habitus vel bona dispositio inclinabit ad bene operandum.

AD HOC. Negat Scotus & dicit, quod non omnis habitus bonus inclinatur ad bonum, immo dicit quod datur habitus indifferens.

SED hoc est falsum, quia omnis actus in particulari vel est bonus, vel malus quia vel cum debitis circumstantijs vel sine illis. Si primum est bonus, si secundum est malus: & sic habitus ex illis genitus.

SECUNDO. Arguitur: quia si character esset habitus faceret faciliter operari, quod non facit character ut constat.

ALIA. Opinio est Thomae de Argentina, qui dicit, quod cum sint tres characteres ponuntur in diuersis speciebus. Sed contra hanc opinionem posset argui sicut contra Scotum.

IDEO. Est alia opinio sancti Thomae tenenda, quod character est in secunda specie qualitatis, quia character est potentia quadam ad aliquos actus, ad quos nullus purus homo poterat sine tali potentia. Et haec potentia est in vita spirituali sicut potentia ridendi in vita corporali.

ET. Probatur a simili: quia sicut ad videndum ponitur potentia realis in homine: ita ad consecrandum (cum sacerdos effectiue concurrat) oportet ponere aliquam potentiam spiritualem. Et licet character sit signum tamen hoc non est principale eius, sed quod sit qualitas.

ET quod sit potentia probatur: quia illo posito recipiens ipsum potest aliquid: quod sine illo non poterat.

SED CONTRA (Dicit Marsilius) quia prima species & secunda in hoc solum differunt quia qualitates primae speciei sunt acquisite: secundae autem sunt naturales. Ergo. &c.

DICO. Quod est falsum, quia qualitates primae speciei, sunt dispositiones subiecti, hoc est disponunt subiectum ad melius & promptius faciendum, quod subiectum poterat facere sed non aequae prompte & facile. Secundae autem speciei qualitates inclinant & disponunt id est sunt virtutes ad hoc, quod subiectum possit facere quod sine illis nullo modo fecisset, nec posset facere: ut patet de potentia visiva, & similibus sine quibus subiectum non produceret actus & operationes, quas illis medijs producit.

SECUNDO. Arguit quia signum potestatis non est potestas, sicut virga praetoris non est potestas praetoris: sed character est signum potestatis. Ergo non est potestas.

AD HOC. Nego antecedens quia aliquod signum potestatis est potestas: ut patet de illo qui habet signum ad exercendam iustitiam ut crucem constat enim tale signum, signum esse simul & potestatem & non solum signum.

SECUNDO. Et melius, dico quod character nō solum est signum.

PRAETEREA. Arguit Scotus, baptizatus nihil potest quod non possit non baptizatus. Ergo character baptismalis solum est signum.

AD hoc nego antecedens: quia baptizatus potest recipere alia sacramenta & non baptizatus non.

PRAETEREA. Arguitur ad idem: quia saltem character confirmationis, solum est signum. Nā nihil potest confirmatus: quod non possit non confirmatus. Quia non confirmatus: potest pugnare sicut confirmatus.

AD hoc concedo quod non confirmatus potest pugnare: non tamen competit ei ex officio sicut confirmato: nec tam fortiter pugnabit ceteris paribus sicut confirmatus.

TER TIO. Arguitur. Potestas iurisdictionis: nō est aliqua qualitas realis quia clerico simplici: per hoc quod sit parochus non datur ab episcopo aliqua realis qualitas. Dico quod verum est de nouo: sed fundatur in characterē potestas ab soluendi.

SED contra illa qualitas quæ dicitur character, non habet ex natura sua trans substantiare panē in corpus Christi.

DICO. Quod habet ex diuina institutione: sicut habet gratia quod faciat deo gratum.

PRAETEREA. Arguit aureo in verbis cōsecrationis ponitur aliqua virtus: quæ transactis verbis non manet. Ita character cum detur ad consecrandum non debet manere in sacerdote: aut virtus verborum debet manere.

AD hoc dico, quod nō est simile. Quia virtus verborum solum est ad præsentem consecrationem: character vero ad præteritas & futuras consecrationes: quia oportet quod sacerdos semper habeat illam potestatem. Nec character & virtus verborum sunt virtutes eiusdem rationis.

PRAETEREA. Arguit. Potentia passiuā potius est impotentia quam potestas: sed character baptismalis est huiusmodi. Ergo nō est potestas.

AD hoc dico: quod antecedens est verum de potentia passiuā imperfecta: non autem de potentia spirituali & perfecta qualis est character.

Et ad illud quod dicebat durandus: quod oportet ut theologo clare loquantur: dico quod aliud est clare loqui, aliud false loqui: quia qui diceret quod in coelo sunt octo planetæ clare loqueretur, sed false: ideo non est loquendum tam clare quod dicitur falsum.

Dubium tertium. PRAETEREA. Dubitatur quid habet diaconus ex officio & subdiaconus.

DICO. Quod diaconus habet administrare materiam ad eucharistiam: & subdiaconus forte non habet speciale officium: quia forte non habet characterem. De quo infra dicemus de sacramento ordinis.

VNDE, nota quod character habet sex effectus

.s. signare, configurare, seu assimilare, distinguere, disponere, rememorari, obligare, significare. s. gratiam ex diuina institutione: quæ esset si non ponatur obex. Configurare quia per characterē homo assimilatur Christo, & alijs puris hominibus habentibus characterem. Et characterē ascribitur homo familiæ Christi.

TER TIO. Characterē quilibet distinguitur ab alio non habente characterem: ut fidelis à iudeo sacerdos à laicis.

Q VARTO. Character disponit ad gratiam sacramenti ex diuina institutione.

Q VINTO. Est signum rememorative sacramenti percepti.

SEX TO. Est signum obligans nos ad obseruantiam diuinæ legis: quia recipiens sacramentum, plus obligatur ceteris paribus, quā non recipiens.

Articul. tertius.

Vtrum character sacramentalis sit character Christi.

D T E R T I V M.

Sic proceditur, videtur quod character sacramentalis: nō sit character Christi. Dicitur enim Ephes.

4. Nolite contristare Spiritum sanctum dei in quo signati estis. Sed consignatio importatur in ratione characteris. Ergo character sacramentalis magis debet attribui Spiritui sancto: quam christo.

PRAETEREA. Character habet rationem signi. Est autem signum gratie quæ per sacramentum confertur. Gratia autem infunditur animæ: à tota trinitate. Unde dicitur in psal. gratiam & gloriam dabit dominus. Ergo videtur quod character sacramentalis, non debeat specialiter attribui Christo.

PRAETEREA. Ad hoc aliquis characterē accipit: ut eo à ceteris distingatur. Sed distinctio sacrorū ab alijs, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni & filios perditionis: ut Aug. dicit. 15. de trini. un-

de & ipsi perditionis filij characterem bestie habere dicuntur: ut patet Apoca. .13. Caritas autem non attribuitur Christo: sed magis Spiritui sancto secundum illud Roma. s. caritas dei diffusa est in cordibus nostris: per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Vel et patri secundum illud. 2. ad Corin. ultimo. gratia domini nostri Iesu Christi: & caritas dei. Ergo videtur quod character sacramentalis non sit attribuendus Christo.

SED CONTRA EST. Quod quidam sic diffiniunt characterem. Character est distinctio, à characterē eterno: impressa a nimirum rationali secundum imaginem consignantem trinitatem creatam trinitati creati & recreanti: & distinguens à non configuratis secundum statum fidei. Sed character eternus est ipse Christus: secundum illud Hebre. primo qui cum sit splendor glorie & figura vel character substantie eius. Ergo videtur quod character sit proprie attribuendus Christo.

RESPONDEO. Dicendum: quod (sicut ex supra dictis patet) character proprie est signaculum quoddam: quo aliquid insignitur, ut ordinatum in aliquem finem: sicut characterē insignitur denarius, ad usum commutationum: & milites characterē insigniuntur, quasi ad militiam deputati.

HOMO. Autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem & principaliter ad fruitionem glorie. Et ad hoc insignitur signaculo gratie secundum illud Ezech. 9. signa. Thau. super frontes virorum gementium & dolentium: & Apoca. 7. nolite nocere terrae & mari, neque arboribus: quo ad usque signemus seruos dei nostri in frontibus eorum.

SECVNDO. Autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum vel tradendum alijs ea quae pertinent ad cultum dei: & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus Christianae religionis, derivatur à sacerdotio Christi. Et ideo manifestum est quod character sacramentalis, specialiter est character Christi: cuius sacerdo-

tio figurantur fideles, secundum sacramentales characteres. Qui nihil aliud sunt, quam quaedam participationes sacerdotij Christi ab ipso Christo derivatae.

AD PRIMVM. Ergo dicendum quod Apostolus ibi loquitur de consignatione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam: quae fit per gratiam. Quae Spiritui sancto attribuitur in quantum ex amore procedit, quod deus nobis aliquid gratis largiatur: quod ad rationem gratiae pertinet. Spiritus autem sanctus amor est: unde prima ad Corin. 12. dicitur, divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

AD SECVNDVM. Dicendum: quod character sacramentalis, est res respectu sacramenti exterioris: & est sacramentum respectu ultimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Vno modo secundum rationem sacramenti: & hoc modo est signum invisibilis gratiae, quae in sacramento confertur. Alio modo, secundum propriam rationem characteris: & hoc modo est signum configuratiuum alicui principali apud quem residet authoritas eius, ad quod aliquis deputatur: sicut milites qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis: quo quodam modo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum christianum, cuius author est Christus: characterem accipiunt: quo Christo configurantur. Unde proprie est character Christi.

AD TERTIVM. Dicendum: quod characterē distinguitur aliquis ab alio: per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit: sicut dictum est de characterē militari: quo in ordine ad pugnam distinguitur miles regis à milite hostis. Et similiter character fidelium est, quo distinguuntur fideles Christi à seruis diaboli: vel in ordine ad vitam eternam vel in ordine ad cultum praesentis ecclesiae. Quorum primum fit per charitatem & gratiam ut obiectio procedit: secundum autem

fit per characterem sacramentalem. Unde
 & character bestie intelligi potest per op-
 positum, vel obstinata malicia, qua aliqui
 deputantur ad poenam eternam, vel pro-
 fessio illiciti cultus.

CIRCA. Huc articulum tertium est notandum: quod
 hoc quod dicitur. An character sit character
 Christi, est dicere, an per hunc characterem con-
 figurentur homines Christo. Et causa huius qua-
 estionis est quia in definitione characteris dicitur
 quod consignat trinitatem creatam, trinitati in
 creatæ.

RESPONDET. Doctor quod est character
 Christi: quia character est signum quo Christia-
 ni deputantur ad aliquem finem. scilicet ad duos. Ad glo-
 riam per gratiam & ad cultum dei: ad quod oportet
 quod christiani habeant potestatem dandi &
 recipiendi sacramenta.

ET est notandum: quod sicut in humana potesta-
 te est vnus princeps, a quo deriuatur omnis alia
 potestas humana: ita & in diuino cultu est vnus
 sumus sacerdos (uēpe Christus) a quo deriuatur
 omnis potestas colendi deum per sacramenta.

SED. An christus habuit characterem? Dicitur
 quod non. Quia habebat potestatem de se, & nō
 receptam ab alio.

Articul. quartus.

Vtrum character sit in potentijs a-
 nimæ sicut in subiecto.

IN QVARTVM. Sic p-
 ceditur. Videtur quod chara-
 cter non sit in potentijs animæ
 sicut in subiecto. Character enī,
 dicitur esse dispositio ad gratiam. Sed gratia
 est in essentia animæ sicut in subiecto: ut in se-
 cunda parte dictum est. Ergo videtur quod
 character sit in essentia animæ, non autē in
 potentijs.

PRÆTEREA. Potentia animæ
 non videtur esse subiectum alicuius, nisi ha-
 bitus vel dispositionis. Sed character (ut di-
 ctum est) non est habitus vel dispositio, sed
 magis potentia, cuius subiectum non est nisi

essentia animæ. Ergo videtur quod chara-
 cter non sit sicut in subiecto in potentia animæ,
 sed magis in essentia ipsius.

PRÆTEREA. Potentia ani-
 mæ rationalis, distinguuntur per cognitiuas
 & appetitiuas. Sed non potest dici: quod
 character sit tantum in potentia cognitiua
 nec etiam tantum in potentia appetitiua (quia
 non ordinatur nec ad cognoscendum tantum
 nec ad appetendum) similiter etiam non po-
 test dici quod sit in utraque quia idem acci-
 dens non potest esse in diuersis subiectis. Er-
 go videtur quod character non sit in potentia
 animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

SED CONTRA EST: Quod
 (sicut in præmissa definitione characteris cō-
 tinetur) character imprimitur animæ ratio-
 nali secundum imaginem. Sed imago trini-
 tatis in anima, attenditur secundum poten-
 tias. Ergo character in potentijs animæ
 existit.

RESPONDEO DICENDVM
 Quod (sicut dictum est) character est quod-
 dam signaculum: quo anima insignitur ad
 suscipiendum vel alijs tradendum, ea quæ
 sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus: in
 quibusdam actibus consistit. Ad actus au-
 tem proprie ordinantur potentia animæ: si-
 cut essentia ordinatur ad esse. Et ideo chara-
 cter non est sicut in subiecto in essentia animæ
 sed in eius potentia.

AD PRIMVM. Ergo dicendum
 quod subiectum alicui accidenti attribuitur
 secundum rationem eius ad quod propinque
 disponit: non autem secundum rationem eius
 ad quod disponit remote vel indirecte. Cha-
 racter autem directe quidem & propinque,
 disponit animam: ad ea quæ sunt diuini cul-
 tus exequenda: & quia hæc idonee non fiunt
 siue auxilio gratiæ (quia ut dicitur. Ioan.
 4. eos qui adorant deum in spiritu & veritate a-
 dorare oportet) ex cōsequenti diuina largi-
 tas recipientibus characterem largitur gra-
 tiā, per quā digne impleant, ad quæ deputantur.

Et ideo character magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium: quam secundum rationem gratiae.

AD SECVNDVM. Dicendum quod essentia animae, est subiectum potētiae naturalis, quae ex principijs essentiae procedit. Talis autem potentia non est character: sed est quaedam spiritalis potētia, ab extrinseco adueniens. Vnde sicut essentia animae, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritaliter uiuit: ita potentia naturalis animae perficitur per spiritualem potētiam: quae est character. Habitus enim & dispositio, pertinent ad potētiam animae: eo quod ordinantur ad actus, quorum potētiae sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentia tribuendum.

AD TERTIVM. Dicendum: quod (sicut dictum est) character ordinatur ad ea quae sunt diuini cultus. Qui quidem, est quaedam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet quod character sit in cognitiua potentia animae: in qua est fides.

IN HOC. articulo nota quod colligitur materia huius quaestionis aliquibus propositionibus. Quarum prima est.

CHARACTER. Non est in essentia animae: siue potētiae distinguantur ab anima siue non. Probat quia character est principium operandi: & principia operandi non ponuntur in essentia animae sed in potentia. Gratia autem quia non est principium operandi: est in essentia animae.

SE D. Contra: quia intellectus est principium operandi & ponitur in essentia animae & idem de voluntate. Dico quod intelligitur de principio adueniente ab extra: quod non prouenit ex principijs naturae.

SE D. Contra: quia gratia est ad operandum, ut dicitur in concilio miliuitano.

Dico quod non immediate: sed per virtutes.

SE D. Arguit Scotus in. 4. d. 6. quaest. vltima quia character est dispositio ad gratiam. Ergo est in eodem subiecto in quo est gratia.

AD HOC. Distingo antecedens. Si enim intelligatur, quod character principaliter & propinque (ut hic dicit sanct. Tho. ad primū) sit dispositio ad gratiam, nego. Si vero intelligitur, quod sit

dispositio ad gratiam ex consequenti, concedo. Quia character principaliter est potestas ad certos effectus: & ex consequenti disponit ad gratiam. **SECVNDO.** Nego consequentiam: quia contritio est in voluntate licet sit dispositio ad gratiam: & gratia est immediate in ipsa essentia animae. **PRAETEREA.** Si illa potestas quae est character esset naturalis esset immediate in essentia animae. Ergo esto sit super naturalis debet esse in essentia animae.

AD HOC. Dicit sanct. Thom. hic ad secundum quod forma naturalis (ut anima rationalis) est vita vel dat vitam naturalem: & ideo gratia quae immediate perficit ipsam vitam naturalem debet esse immediate in ipsa anima: quia gratia est vita spiritalis. Character vero cum immediate perficiat potētias animae, ibi debet esse. Et ad formam argumenti negatur consequentia. Ratio est: quia si esset potentia naturalis non poterat esse nisi intellectus vel voluntas: & sic non esset opus ponere aliam potētiam. Et si poneretur alia potentia naturalis fluere à principijs naturae quae non habet character.

PRAETEREA. Dicit Marsilius quod character signat ipsam animam. Ergo est in ipsa.

AD hoc negatur consequentia. Quia character habet de se quod sit potestas: & non quod sit signum vel signet, sed ex consequenti.

PRAETEREA. Arguit durandus in. 4. d. 4. q. 1. Character potius est ponendus in aliquo membro exteriori puta in lingua. Et probat, quia potestas artificis est in membris corporis. Ad hoc nego antecedens. quia membra exteriora non egent potestate aliqua spiritali: quia lingua ad loquendum non indiget tali potestate.

IDEO dico cum S. Tho. quod character est ponendus in potentia: & ista est secunda propositio.

SED in qua potētia? Dicit S. Tho. ad tertium quod in intellectu. Probat quia fides est in intellectu: & character datur ad actus fidei: nempe ad defendendam ipsam fidem.

SECVNDO. Probat quia iam probatum est quod non est in essentia animae, & in voluntate non potest esse: quia cum obiectum voluntatis sit bonum, nihil est in voluntate nisi illud quod habet rationem boni, quod formaliter non habet character.

PRAETEREA. Character est signum seu imago quae principaliter attribuitur potētiae cognitiuae. Ergo est in intellectu.

SED contra dicit durandus. Non est principium intelligendi, nec volendi. Ergo nec est in intellectu nec in voluntate.

AD hoc dicit Petrus Paludanus quod satis est quod pertineat ad fidem quae est in intellectu. Et licet hoc sit dubium: tamen postquam diximus quod non est immediate in anima, dicendum est quod est in intellectu quia non potest esse in voluntate, ut probatum est: quia obiectum voluntatis est bonum.

SE D. Contra (arguit Caieta) quia si character

ponitur in subiecto, eo quia est potestas ad protestandam fidem. Ergo debet poni in voluntate ubi ponitur religio, quæ est etiã potestas & principium proximum ad protestandam fidem: & fides est principium remotum & commune. Respondet quod magis conuenit character cum fide quam cum religione, quia tam fides quã character sunt communia principia protestationũ fidei: & sunt ad illas protestationes secundum se non sub ratione boni sicut religio. Ideo potius conuenit character cum fide quã cum religione: ob idque potius est in subiecto fidei quã religionis.

Articul, quintus.

An character insit animæ indelebiter.

D **Q** **V** **I** **N** **T** **U** **M**. Sic proceditur. Videtur quod character non insit animæ indelebiter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius tanto firmitus in heret. Sed gratia est perfectior quam character: quia character ordinatur ad gratiam sicut ad ulteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.

P **R** **A** **E** **T** **E** **A**. Per characterẽ aliquis deputatur diuino cultui sicut dictum est. Sed aliqui à diuino cultu transeunt ad contrarium cultum per apostasiam à fide. Ergo videtur quod tales amittant characterem sacramentalem.

P **R** **A** **E** **T** **E** **A**. Cessante fine, cessare debet. Vid quod est ad finem: alicui frustra remaneret, sicut post resurrectionem nõ erit matrimonium: quia cessabit generatio ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur: non remanebit in patria in qua nihil agitur in figura. Sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima: & ita non inest indelebiter.

S **E** **D** **C** **O** **N** **T** **R** **A** **E** **S** **T**. Quod

Augustinus dicit in. 2. cõtra Parmenianum. Non minus herent sacramenta Christiana: quam corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo qui veniam meretur ab imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

R **E** **S** **P** **O** **N** **D** **E** **O**. Dicendum, quod (sicut dictum est) character sacramentalis est quedã participatio sacerdotij Christi in fidelibus eius: ut. s. Sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotij potestatem, ita fideles eius ei configurentur in hoc quod participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum & eorum quæ pertinent ad cultum diuinum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem: sed potestas sacerdotij eius, comparatur ad characterem sicut id quod est plenum & perfectum ad aliquam si participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundum illud psal. tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et inde est quod omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotium eius: est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiam in rebus in animatis: nam ecclesiæ vel altaris manet consecratio semp nisi destruetur. Cum igitur anima sit subiectum characteris, secundum intellectuam partem, in qua est fides (ut dictum est) manifestum est quod sicut intellectus perpetuus est & in corruptibilis, ita character indelebiter manet in anima.

A **D** **P** **R** **I** **M** **V** **M**. Ergo dicendum: quod aliter est in anima gratia aliter character. Nam gratia est in anima sicut quedam forma, habens esse completum in ea: character autem est in anima sicut quedam virtus instrumentalis, ut supra dictum est. Forma autem completa est in subiecto, secundum conditionem subiecti: & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quando inest in statu viæ, consequens est quod gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem

principalis agentis. Et ideo character in deletibiliter inest animae: non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotij Christi à quo derivatur character, sicut quaedam instrumentalis virtus.

AD SECUNDVM. Dicendum: quod sicut Augustinus dicit ibidem: nec ipsos apostatas videmus carere baptisate: quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. Et huius ratio est: quia character est virtus instrumentalis, ut dictum est. Ratio autem instrumenti consistit in hoc quod ab alio moueatur: non autem in hoc quod ipsum se moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium character non remouetur propter immobilitatem principalis mouentis.

AD TERTIVM. Dicendum: quod quamuis post hanc vitam non remaneat exterior cultus: remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character & in bonis ad eorum gloriam: & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam: & in his qui vicerunt ad gloriam: & in his qui sunt victi ad poenam.

In hoc articulo ponit. S. Tho. conclusio. Character inest animae indelebiliter. Probat prius quia est potestas alicuius perpetui sicut est Christus in quantum sacerdos, secundum illud psal. tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. SECUNDO. Probat ex parte subiecti: quia anima vel intellectus in quo immediate subiectatur, est incorruptibilis, nec habet contrarium corrumpens characterem.

PRAETEREA. Probat à posteriori: quia nullus baptizatur bis, nec confirmatur, nec ordinatur sicut pluries accipit alia sacramenta. Ergo signum est, quod aliquid imprimunt sacramenta haec: quod alia non imprimunt. Et non nisi characterem. Ergo.

SED. An character maneat in patria? Dico quod ita. Sed contra. Character sacerdotij datur ad consecrandum. At in patria non fit consecratio. Ergo non manet ibi.

Dico quod manet in patria, ad hoc quod notentur illi qui hic habuerunt tale officium: sicut mi-

lites post bellum manent signati.

DEINDE. Dico quod conclusio quo ad hunc sensum (scilicet quod illa tria sacramenta quae imprimunt characterem non sint reiterabilia) est de fide. Quo ad alium autem sensum, scilicet quod character sit qualitas manens in anima sine fine: est certa testimonijs sanctorum quibus supra probauimus quod character est ponendus. Et iam hodie post concilium tridentinum est fide quod character inest animae indelebiliter, in decreto de sacramentis in communi arti. 9.

Articulus sextus,

Vtrum per omnia sacramenta nouae legis imprimatur character.

AD SEXTVM. Sic proceditur. Videtur quod per omnia sacramenta nouae legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta nouae legis, fit aliquis particeps sacerdotij Christi. Sed character sacramentalis nihil aliud est, quam participatio sacerdotij Christi (ut dictum est). Ergo videtur quod per omnia sacramenta nouae legis imprimatur character. PRAETEREA. Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum nouae legis homo recipit gratiam sanctificantem (ut supra dictum est). Ergo videtur quod per quodlibet sacramentum nouae legis, imprimatur character.

PRAETEREA. Character est res & sacramentum, in quolibet autem sacramento nouae legis est aliquid: quod est res tantum: & aliquid quod est sacramentum tantum: & aliquid quod est res & sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum nouae legis imprimatur character.

SED CONTRA EST. Quod sacramenta in quibus imprimatur character non reiterantur eo quod character est indelebilis: ut dictum est. Quaedam autem sacramenta reiterantur sicut patet de poenitentia & matrimonio. Ergo non omnia sacramenta im-

munt characterem.

R E S P O N D E O. Dicendum: quod (sicut supra dictum est) sacramenta noue legis ad duo ordinantur. scilicet in remedium peccati, et ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune: quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: sicut patet de penitentiâ, per quam homo liberatur à peccato. Non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliquid de nouo pertinens ad diuinum cultum: sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad diuinum cultum tripliciter. Vno modo per modum ipsius actionis. Alio modo per modum agentis. Tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultum Eucharistia: in qua principaliter diuinus cultus consistit, in quantum est ecclesie sacrificium. Et per hoc idem sacramentum, non imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum vel recipiendum in sacramentis: cum potius sit finis & consummatio omnium sacramentorum: ut Dionysius dicit. 4. cap. cœlest. Hierar. Cōtinet tamen in seipso Christum: in quo non erat character: sed tota sacerdotij plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta alijs tradenda.

S E D ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia ecclesie sacramenta, unde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur confirmatio quodammodo: ut infra suo loco dicetur. Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur. scilicet per baptismum: confirmationem: & ordinem.

A D P R I M U M. Ergo dicendum: quod per omnia sacramenta sit homo particeps sa-

cerdotij Christi: ut pote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotij Christi. Quod quidem exigitur: ad hoc quod sacramentum characterem imprimat.

A D S E C U N D U M. Dicendum: quod per omnia sacramenta sanctificatur homo: secundum quod sanctitas importat mundiciam à peccato, quæ fit per gratiam. Sed specialiter, per quedam sacramenta quæ characterem imprimunt: homo sanctificatur quadam consecratione, ut pote deputatus ad diuinum cultum: Sicut etiam res inanimata sanctificari dicuntur: in quantum diuino cultui deputantur.

A D T E R T I U M. Dicendum: quod licet character sit res & sacramentum: non tamen oportet esse id quod est res & sacramentum esse characterem. Quid autem sit res & sacramentum in alijs sacramentis infra dicetur.

I N H O C. Articulo est notandum: quod conclusio sancti Thomæ est omnium fidelium. Omnes namque dicunt, quod solum in tribus sacramentis. scilicet baptismo, confirmatione, & ordine: imprimitur character. Quia per hæc sacramenta deputantur homines peculiariter ad dei cultum: & non per alia. **E T** probatur à posteriori. Quia ista non iterantur alia autem iterantur. Et hoc est determinatum in concilio florentino, & in tridentino. Ita quod est de fide: **S E D** an sacramenta veteris legis conferbant characterem? Dico quod non quia non ordinantur ad aliquod spirituale, sed potius ad corporalia. Ideo non erat opus ut conferrent aliquam potestatem spiritualement.

Quæstio quinta.

De causa sacramentorum.

I N D E. Considerandum est, de causa sacramentorum: siue per authoritatem, siue per ministerium. Et circa hoc queruntur decem.

P R I M O. Vtrum solus deus operetur interius in sacramentis.

SECUNDO. Vtrum institutio sacramentorum sit solum à deo.

TERTIO. De potestate quam Christus habuit in sacramentis.

QUARTO. Vtrum illam potestatem potuerit alijs communicare.

QUINTO. Vtrum potestas ministerij in sacramentis, conueniat malis.

SEXTO. Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.

SEPTIMO. Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.

OCTAUIO. Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

NONO. Vtrum requiratur ibi recta fides ita. s. qd infidelis nō possit tradere sacramēta.

DECIMO. Vtrum requiratur ibi recta intentio.

Articul. primus.

Vtrum solus deus operetur interiorus ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM. Sic proceditur. Videtur: quod non solus deus, sed etiam minister: interiorus operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus est, ut homo purgetur a peccatis: & illuminetur per gratiam. Sed administratos ecclesie pertinet purgare, illuminare: & perficere: ut patet per dionysium in. s. cap. caelest. Hierar. Ergo videtur, quod non solus deus sed etiam ministri ecclesie: interiorus operentur ad sacramenti effectum.

PRÆTEREA. In collatione sacramentorum: quaedam orationū suffragia proponuntur. Sed orationes iustorum sunt magis apud deum exaudibiles quam quorum cunque: secundum illud. Ioan. 9. si quis dei cultor est, & voluntatem eius facit hunc deus exaudit. Ergo videtur quod maiorem effectum sacramenti consequatur ille: qui recipit ipsum

à bono ministro. Sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorum effectum: & non solus deus.

PRÆTEREA. Dignior est homo quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorum effectum: nā aqua corpus tangit & cor abluit, ut dicit August. super Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorum effectum sacramenti, & non solus deus.

SED CONTRA EST. Quod dicitur Roma. 8. Deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio: videtur quod solus deus operetur interiorum effectum sacramenti.

RESPONDEO. Dicendum: quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter. Vno modo, per modum principalis agentis. Alio modo, per modum instrumenti. Primo igitur modo, solus deus operatur interiorum effectum sacramenti: tum quia solus deus illa bitur anime in qua sacramenti effectus existit: non autem potest aliquid immediate operari ubi non est. Tum quia gratia quae est interior sacramenti effectus: est à solo deo, ut in secunda parte dictum est. Character etiā qui est interior quorundam sacramentorum effectus: est virtus instrumentalis, quae manat à principali agente quod est deus.

SECUNDO. Autem modo, homo potest operari ad interiorum effectum sacramenti: in quantum operatur per modum ministri, nam eadem ratio est ministri & instrumenti, utriusque enim actio exteriorus adhibetur. Sed sortitur effectum interiorum: ex virtute principalis agentis quod est deus.

AD PRIMVM. Ergo dicendum: quod purgatio, secundum quod attribuitur ministris ecclesie: non est a peccato. Sed dicuntur diaconi purgare, in quantum, vel immundos eijciunt a cetero fidelium: vel eos sacris ad monitionibus, disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem

gratiam infundendo, sed sacramenta gratia tradendo, ut patet per Dionysium. ibidem.

AD SECVNDVM. Dicendum, quod orationes: quæ dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur deo non ex parte singularis personæ, sed ex parte totius ecclesiæ, cuius preces sunt apud deum exaudibiles: secundum illud Matth. 18. si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quacumque, petierint fiet illis à patre meo. Nihil tamen prohibet: quin deuotio viri iusti ad hoc aliquid operetur. Illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiæ vel ministri: sed ex merito passionis Christi, cuius virtus operatur in sacramentis: ut dictum est. Vnde effectus sacramenti non datur melior: per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum: per deuotionem ministri. Nec tamen minister illud operatur: sed impetrat operandum à deo.

AD TERTIVM. Dicendum quod res in animata non operantur aliquid ad interiorum effectum, nisi instrumentaliter: ut dictum est. Et similiter homines: non operantur ad sacramentorum effectum: nisi per modum ministri, ut dictum est.

Dubium primum.

IN HOC articulo prius Dubitatur circa illud quod dicit doctor quod minister operatur instrumentaliter effectum interiorum: an illud intelligatur de omni ministro siue sit ordinatus siue non: siue sit deputatus ad illud siue non. Et videtur quod intelligatur de omni, quia absolute loquitur. **AD** hoc dico, quod rationabilius est dicere quod non loquitur de omni, sed de ministro ordinato & deputato ad hoc: quia illi habet characterem. **SECVNDO.** Quia si non initiatus audiat peccata alicuius, non absoluit, & si tentet absolvere. Ergo nec baptizans dat gratiam (si non sit consecratus) sed sacramentum solum. Quia videtur, quod in fidelis baptizans non dat gratiam: sed solum sacramentum.

SECVNDO. Dico: quod potest intelligi de omni ministro, ministro, & quod in fidelis pro tunc baptizans habet virtutem dandi gratiam: licet postea non maneat in eo talis virtus.

Dubium secundum. **C**IRCA. Secundum argumentum dubitatur: an ex deuotione ministri vel ex orationibus que dicuntur in sacramentorum collatione detur ma-

ior gratia recipienti sacramentum. Vel an bonus minister det maiorem gratiam quam malus.

AD HOC. Dicit Caie. in suis comentarijs super hunc articulum: quod ita. Et idem dicit Scot. in 4. d. 4. q. 7. Et probat. Caie. quia extra sacramentum, minister ex deuotione sua poterat impetrare gratiam alicui. s. Petro: & per hoc quod Petrus recipit sacramentum, non est peioris conditionis nec ipse minister. Ergo etiam illud fiet in collatione sacramenti, ratione deuotionis vel alicuius adiuncti & non ratione sacramenti, quod dabitur recipienti maior gratia: quam daretur precisera tione sacramenti.

SECVNDO. Videtur quod sanct. Thom. idem dicat: quia dixit annexum aliquid impetrari potest recipienti sacramentum per deuotionem ministri. Illud tamen quod est sacramenti effectus non impetratur oratione ecclesiæ vel ministri: sed ex merito passionis Christi, cuius virtus in sacramentis operatur. Ergo illa opinio videtur de mente sanct. Thom. Et Caie. dicit, quod etiam recipienti sacramentum: datur maior gratia, ex deuotione vel oratione assistentium.

Et confirmat hoc Caie. quia maius quid est perseverare in gratia: quam intensio gratiæ. Sed perseverantia potest impetrari ab alio. Ergo & intensio gratiæ.

ET confirmatur: quia sic dicunt doctores ex Augustino: quod Stephanus impetrauit primam gratiam Paulo.

I D E M. Dicit Scotus in 4. d. 4. q. 7. & dicit quod hoc potest contingere dupliciter. Vno modo ex mera liberalitate diuina. Quia sicut prædestinat istum ad maiorem gloriam ex sua liberalitate: ita ad gratiam. Et quod talis prædestinatus ad maiorem gloriam etiam à causa secunda propter preces ministri, & assistentium, recipit maiorem gratiam quam alius. Et cum Christus cognouit prædestinationem omnium: potuit applicare passionem suam magis pro isto quam pro illo. Et ita in pueris.

ET alia causa. Potest quis recipere maiorem gratiam ex precibus assistentium dicit: quia passio Christi & alia causæ meritoria, specialius offeruntur pro vno quam pro alio.

ET dicit quod effectus sacramenti æqualis recipitur in omnibus: sed quod hic magis recipiat quam alius est ex dono dei.

EGO. Autem dico ad hoc: primo quod hæc opinio non est demente sanct. Tho. Probatur. Quia hic ad secundam argumentum dicit ipse quod æqualis est effectus sacramenti in omnibus: quia dicit quod non datur perfectior effectus vni quam alij. Sed si daretur maior gratia daretur perfectior. Ergo &c.

SECVNDO. Arguitur contra Scotum. Quia eodem modo pro quocumque opere meritorio: daretur prædestinato ad maiorem gloriam, maior gratia quam alij cum sit eadem ratio. E. Caie. vide-

sta
libri
6. l. 2.
ca. 9. 10
8.

tur hoc concedere. quia dicit: quod non est deterioris conditionis ille qui actualiter baptizatur, quam si non baptizaretur. Et sequella probatur: quia passio Christi magis applicatur illi quam alteri.

ET si concedat Scotus. Sicut debet concedere ex dictis suis. Contra. Ergo pervertitur ordo iustitiae distributivae: quae in sacris literis dicitur esse seruanda. scilicet quod nullus est habiturus gloriam nisi secundum opera sua propria: & non secundum opera alterius. Sed si esset verum quod dicit Caiet. & Sco. non seruaretur haec proportio: sed quis pro minoribus & paucioribus operibus praemiareretur plusquam alius pro maioribus & pluribus.

QUOD autem illa proportio dicatur seruanda in scriptura, probatur. i. Corin. 3. unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. PRAETEREA. Psal. 61. semel loquutus est deus duo haec audiui, quia potestas dei est, & tibi dicitur misericordia: quia tu redis unicuique iuxta opera sua. PRAETEREA. Ad galath. 6. Unusquisque onus suum portabit. Et rursus ibidem. Qui enim seminaverit homo haec & metet. Et in multis alijs locis hoc explicatur in sacra scriptura. Quod autem idem sit de alio opere meritorio ut inferrebat: probatur: quia idem est dare elemosinam pro uno, & orare pro uno & non pro alio.

PRAETEREA. Si cum quis baptizatur possumus impetrare illi gratiam. Ergo etiam postquam baptizatus est. Et tamen omnes dicunt quod non possumus impetrare alicui augmentum gratiae. Et hoc dicit. S. Tho. infra. q. 20. ar. 7. ad. 2. Ideo dico quod nullus potest impetrare alteri augmentum gratiae sine actu proprio illius. Et quando dicitur quod Stephanus impetrauit Paulo primam gratiam: intelligitur, quod impetrauit, ut deus moueret Paulum ad bonum opus, ut haberet gratiam. Et apparet in sua vocatione: quia cum dominus dixisset faule saule cur me persequeris: respondit ipse domine quid me vis facere: & tamen pro illo bono actu data fuit gratia.

ET ad illud Scoti, impetramus alteri perseverantiam in gratia, concedo: quia illud solum est impetrare quod ille maneat per maius tempus. Ergo etiam gratiam. Nego consequentiam: quia in hoc pervertitur iustitia distributiva & non in alio.

Articul. secundus.

Utrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

DE SECUNDO. Sic proceditur. Videtur quod sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quae sunt diuini-

nitus instituta traduntur nobis in sacra scriptura. Sed quaedam aguntur in sacramentis: de quibus nulla fit mentio in scriptura sacra patet de chrismate quo homines confirmantur & de oleo quo sacerdotes inunguntur: & de multis alijs tam verbis quam factis, quibus utimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sunt solum ex institutione diuina.

PRAETEREA. Sacramenta sunt quaedam signa. Res autem sensibiles naturaliter quaedam significant, nec potest dici quod deus quibusdam significationibus delectetur, & non alijs: quia ipse omnia quae fecit approbat. Hoc autem proprium videtur esse demonum: ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur. Dicit enim August. 21. de ciui. dei. Illiciuntur demones per creaturas quas non ipsi sed deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis: non ut animalia cibis. sed ut spiritus signis. Non ergo videtur quod sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

PRAETEREA. Apostoli vicem dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit 2. ad Corint. 2. Nam & ego quod donauimus siquid donauimus propter vos in persona Christi. scilicet ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur quod Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

SEE CONTRA EST. Quod ille instituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem: sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est a solo deo: ut patet ex praedictis. Ergo solus deus potest instituere sacramentum.

RESPONDEO. Dicendum quod (sicut ex supra dictis patet) sacramenta instrumentaliter operantur: ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex. scilicet instituens sacramentum: & utens sacramento instituto, applicando. scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per

modum ministerij. Vnde relinquatur quod virtus sacramenti: sit ab eo qui instituit sacramentum. Cum igitur virtus sacramenti sit à solo deo: cōsequens est quod solus deus sit sacramentorum institutor.

AD PRIMVM. Ergo dicendum: quod illa quæ aguntur in sacramentis, per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quādam solemnitatem quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem, & reuerentiam in his qui sacramenta suscipiunt. Ea vero quæ sunt de necessitate sacramenti: ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. Et licet non sint omnia tradita in scripturis habet tamē ea ecclesia, ex familiarī apostolorum traditione: sicut Apostolus dicit. 1. ad Corint. 11. cetera cum venero disponam.

AD SECVNDVM. Dicendum: quod res sensibiles aptitudinem quandā habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad spirituales significationem ex institutione diuina. Et hoc est quod hugo de sancto Victore dicit, quod sacramentum ex institutione significat. Prælegit tamen deus quasdam res alijs ad significationes sacramētales non quia ad eas contrahatur eius affectus: sed ut sit conuenientior significatio.

AD TERTIVM. Dicendum quod Apostoli & eorum successores sunt vicarij dei quantum ad regimen ecclesie constitutæ per fidem & fidei sacramenta. Vnde sicut non licet eis cōstituerē aliam ecclesiam, ita nō licet eis tradere aliā fidem nec instituerē alia sacramenta. sed per sacramenta quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

IN hoc articulo secūdo nota, quod hæc quæstio an sacramenta fuerint à deo instituta, tractatur ab scholasticis in. 4. sententiarum distinctione. 2. Vbi magister in. 2. cap. præsupponit quod ita: sicut sanct. Thom. hic dicit, & est communis sententia theologorum.

PRAETEREA. Dubitatur quare. S. Thom. nō

probauit hanc conclusionem testimonijs sacrae scripturae.

DICO. Prius quia nūc tractat in cōmuni, tractaturus postea ī particulari. & ibi citabit scripturā. SECUNDO. Quia ipse respōdet ad primū, qđ non habetur in scriptura, ad minus de ōnibus: sed tenet ecclesia ex traditione Apostolorum, quod omnia sacramenta sunt à deo instituta.

PRAETEREA. Dubitatur, an sacramenta ve. le. & legis naturæ fuerint à deo.

DICO quod sacramenta legis naturæ nō fuerūt à deo: vt supra diximus in. q. 2. ar. 3. Sed sacramenta veteris legis fuerunt à deo: vt constat.

SED an homines possent instituerē sacramenta quæ fuerūt in ve. le?

Dico quod ita. Illa tamen quæ non habebant effectum spirituales: vt videtur habuisse sacramentam zelotipia. numeri. 5. Et excepta circumcissione: quia forte non liceret hominibus propria auctoritate circuncidere præputium. Et probabile est etiā oppositum: quia non erat magnum nocuerūt nec periculū in abscissione præputij.

SED dubitatur Circa primum argumentum. S. Thomæ an omnia sacramenta ecclesie, sint instituta à deo immediate. Hanc quæstionem mouent doctores propter aliquos hæreticos, qui dicunt omnia sacramenta esse à deo: illi. s. quæ vere sunt sacramenta ecclesie: sed negant quod ōnia quæ ponit ecclesia sint vere sacramenta. Dicunt enim quod confirmatio & extrema vnctio non sunt sacramenta: quia non habetur locus in scriptura vbi fuerint instituta a Christo. Et ita dicunt de poenitentia. Quidam autē hæretici moderni lutherani dicunt, quod solum baptismū, & Eucharistiam instituit Christus: alia autem ōnia sunt inuenta ab ecclesia, quam vellent destruere si possent. Ratio horum tota est: quia non inuenitur in sacra scriptura vbi à Christo fuerit institutum aliquod sacramentum, præter baptismam & Eucharistiam. Inter fideles etiam fuerunt de hoc opiniones. Aliqui dixerunt, quod baptismū & Eucharistiam ordinem, & matrimonium instituit Christus: sed poenitentiam & confirmationem, & extremam vnctionem instituerunt Apostoli, vel ecclesia. Hoc dicit expressim glosa in cap. in poenitentia in decretis de poenitentijs, & remissi. distinctione. 5. Et idem dicit magister sententiarum in. 4. d. 23. cap. 2. de extrema vnctione. Idem dicit hugo de sancto Victore. lib. 2. de sacramentis parte. 15. cap. 2. de eadem extrema vnctione. Et probant per illud iacobi. 5. infirmatur quis in vobis: inducat presbiteros ecclesie, & orent super eum, vnctes eum oleo in nomine domini, & si in peccatis est dimittentur ei. SED. His omnibus relictis, est nunc communis sententia theologorum hæc, quam habet sanct. Thom. (quæ & est tenenda) quod omnia sacramenta fuerunt immediate instituta a deo. Hoc durandus in. 4. d. 2. q. 1. Hoc Gabriel ibidem. quæst. 1.

Dubium
secūdum.

mi fine
621 no ha
li. 3. in
nes. ve
sensum

Dubium
tertium.

Dubium
primum.

instituta a deo. Hoc Durandus in. 4. d. 2. quaest. 1. Hoc Gabriel ibidem. quaest. 1. conclusione secunda Hoc Alexander deales. 4. parte membro. 3. art. 4. SED in quo gradu est tenenda haec conclusio: An sit de fide? Videtur quod non: quia ut citavi, magister sententiarum & hugo, qui sunt fideles tenent oppositum. Et Richardus in. 4. d. 2. arti. 1. q. 3. ponit utramque opinionem: & relinquit utramque probabilem. Et Durandus ubi supra nullam condemnat: immo dicit probabilius esse, quod omnia sint à Christo instituta. Vnde cum dicat probabilius videtur sentire quod alia sit probabilis.

SED. Ego dico: quod praedicta conclusio est de fide. Quod videtur asserere sanct. Thom. hic ad primum, ubi sic ait. Ea vero quae sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt: qui est deus & homo. Et licet non sint omnia tradita in scripturis: habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione, sicut Apostolus dicit prima ad Corinth. 11. cetera cum venero disponam.

ET probatur, quia in concilio florentino determinatur: quod omnia sacramenta nouae legis dant gratiam. Sed hoc non posset esse nisi à deo essent instituta, quia nullus alius potest dare gratiam. Ergo.

PRAE TEREA. De sacramento poenitentiae non potest dubitari quod sit a Christo: quia est determinatum à sexto. 4. in quadam extrauagante contra Petrum de hosini, quod est de iure diuino.

PRAE TEREA. In concilio tridentino sessione. 5. art. 29. determinatur, quod confessio est de iure diuino & à Christo instituta: sub his verbis. Siquis dixerit eum qui post baptismum lapsus est, non posse per dei gratiam resurgere, aut posse quidem sed sola fide amissam iustitiam recuperare, sine sacramento poenitentiae, prout sancta romana & vniuersalis ecclesia, à Christo domino & eius apostolis edocta hucusque professae est, serauit & docuit. Anathema sit.

PRAE TEREA. Iam etiam determinatum est in eodem concilio sessione. 7. art. primo, quod omnia sacramenta sunt à deo instituta. Sed quia de hoc dicturi sumus plura in particulari, in materia cuiusque sacramenti: non probabo nunc amplius.

PRAE TEREA. Licet ecclesia non possit instituere sacramenta (ut infra latius dicemus) potest tamen instituere quaedam sacramentalia: quae habent spiritualem effectum, & remittunt peccata venialia, ut aquam lustralem, & exorcismos qui deffendunt pueros à demonibus. Et consecratio templi facit, ut facilius impetretur quod petitur in templo consecrato: quam in alio. Probatur, quia maiorem virtutem habet quam templum Salomonis. Sed illic impetrauit Salomō ut potentes exaudiretur. 3. Regū. 8. Ergo. Et hoc fundatur in illo quorū remisistis peccata Ioan. 20. Et habet

ecclesia virtutem expellendi demones, ex illo Marci ultimo demonia eijcient. Sacramenta autem non potest condere: quia dant primam gratiam, quae ecclesia non potest dare. Alia autem praesupponunt gratiam.

PRAE TEREA. Dubitatur de causa finali sacramentorum. An omnia sacramenta, conferant gratiam: & ad hoc sint instituta. Videtur quod non: quia magister. in. 4. d. 2. cap. primo dicit, quod aliqua sacramenta remedium contra peccatum praebent, & gratiam adiutricem conferunt ut baptismus. Alia autem in remedium tantum sunt ut coniugium. Ergo non omnia sacramenta, fuerunt instituta ad dandam gratiam.

DICO, Quod omnia sacramenta nouae legis conferunt gratiam. Hoc sanct. Tho. in quaest. 4. praecedenti arti. 6. Et ad hoc sunt instituta: quantum sint etiam ad alios effectus. Probatur, quia in concilio florentino dicitur, quod in hoc differunt sacramenta nouae legis à sacramentis veteris legis: quia nouae legis sacramenta conferunt gratiam, & veteris non.

AD magistrum dico, quod intelligit, aliqua esse sacramenta: quae principaliter respiciunt alium effectum, quam gratiam, ut matrimonium. Vel non tenetur in hoc, sicut in aliquibus alijs: si aliud sentire volebat.

EST praeterea: hic valde notandum, quod decem propositiones scribit rofensis in suo contra lutherum: ex quibus in hac materia sunt notanda quatuor.

PRIMA EST. Non semper quaestiones quae oriuntur, spectantes ad sacram religionem Christianorum: sunt determinanda, solis testimonijs sacrae scripturae. Probatur, prius quia ipsi haeretici dicunt quod est purgatorium: & dicunt quod non potest probari per sacram scripturam, licet mentiantur quia iam determinatum est in concilio florentino. Ergo aliqua sunt tenenda quae non habentur in scriptura sacra.

SECUNDO. Apostolus dicit. i. ad Corinth. 11. cetera cum venero disponam. Ergo aliqua disposuit quae non scripsit.

TER TIO. Idem Apostolus. 2. ad thesa. 2. dicit tenete & state in his quae accepistis à me: siue per Epistolam, siue per traditionem. Ergo aliqua sunt in ecclesia per traditionem apostolorum.

SECUNDA. Propositio est. Missus est Spiritus sanctus ecclesiae, ut doceret eam: manens semper in ea. Probatur, nam Ioan. 14. dicit Christus, Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis: qui maneat vobiscum in aeternum. Et de eodem dicitur ipse suggeret vobis omnia: & docebit vos omnia.

TER TIA Propositio est. Spiritus sanctus non semper docet ecclesiam reuelando: sed etiam per linguas sanctorum. Probatur. 2. Petri. i. Spū sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines.

QUARTA. Propositio est. Quicumque non re-

Dubium
tertium.

cipit doctrinam sanctorum: cōtemnit Spiritum sanctum. Hæc sequitur ex tertia: & intelligitur quando omnes sancti conueniunt, secus si inter illos sit controuersia: vel contrarietas aliqua. Nā tunc sequendi sunt sancti qui probabiliorem sententiam habent: alij vero relinquendi.

Articul, tertius,

Vtrum Christus secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorē effectum sacramentorum.

D TERTIVM. Sic proceditur. Videtur quod Christus secundum quod homo habuerit potestatem: operandi interiorē effectum sacramentorum. Dicit enim Ioānes baptista ut habetur Ioan. 1. qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Sed baptizare in spiritu sancto, est interiorius gratiā Spiritus sancti conferre. Spiritus sanctus autem descendit super Christum in quantum homo & non in quantum deus: quia sic, ipse dat Spiritum sanctū. Ergo uidetur quod Christus secundum quod homo habuerit potestatem interiorē effectum sacramentorum causandi.

PRÆTEREA. Matth. 9. dominus dicit. Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra, dimittendi peccata. Sed remissio peccatorū est interior effectus sacramenti. Ergo uidetur quod Christus secundum quod homo: interiorē effectum sacramentorum operetur.

PRÆTEREA. Institutio sacramentorum pertinet ad eum: qui tanquā principale agens operatur ad interiorē sacramenti effectum: Manifestum est autē quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est qui interiorius operatur sacramentorum effectum.

PRÆTEREA. Nullus potest effectum sacramenti sine sacramento conferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum: ut patet in Magdalenā, cui dixit dimittuntur tibi peccata. Ergo uidetur, quod Christus secundum quod homo, operetur interiorē sacramenti effectum.

PRÆTEREA. Illud in cuius uirtute sacramentū operatur, est principale agens ad interiorē effectum. Sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi, & inuocatione nominis eius: secundum illud. 1. ad Corinth. 1. nūquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo Christus in quantum homo, operatur interiorē effectum sacramenti.

SED CONTRA EST. Quod Augustinus dicit: quod in sacramentis diuina uirtus secretius operatur salutem. Diuina autem uirtus, est Christi secundum quod est deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus non operatur interiorē sacramenti effectum, secundum quod est homo: sed secundum quod est deus.

RESPONDEO. Dicendum, quod interiorē sacramentorum effectum operatur Christus: & secundum quod est deus, & secundum quod est homo, aliter tamen & aliter. Nam secundum quod est deus, operatur in sacramentis per auctoritatem: secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum, meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dicitur enim, quod passio Christi quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis & meritorie & effectiue, non quidem per modū principalis agentis, siue per auctoritatem: sed per modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius: ut supra dictum est. Sed tamē, quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatem, respectu instrumentorum ex-

trifecorum: qui sunt ministri ecclesie: out ex supradictis patet. Et ideo sicut Christos in quantum deus: habet potestatem auctoritatis in sacramentis: ita in quantum homo: habet potestatem ministerij principalis: siue potestatem excellentie. Quæ quidem consistit in quatuor. Primo quidem in hoc: quod meritum & virtus passionis eius operatur in sacramentis: ut supra dictum est. Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. quem proposuit deus propitiorem per fidem: in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur. Ideo secundo ad potestatem excellentie quam Christus habet in sacramentis, pertinet quod in eius nomine, sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta virtutem obtinent, inde est quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius econuerso, quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum, sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet responsio ad obiecta: utraque enim pars obiectionum, secundum aliquid vera est: ut dictum est.

IN isto articulo tertio, nota dictum sancti Thome. scilicet quod Christus effectiue dedit virtutem sacramentis ad tollenda peccata & dandam gratiam. Nam melius loquitur, quam Scotus in. 4. d. 2. quæst. 1. & Gabriel ibidem, & Durandus. d. 5. quæst. 3. & d. 2. quæst. 4. qui dicunt, quod solum meritorie fecit Christus, ut sacramenta causent suos effectus. Et probatur quod melius dicat. S. Thom. Sacerdos absoluit quia Christus instituit sacramenta, & dedit eis virtutem qua ipsa, & sacerdotes per ipsa, remittant peccata & dent gratiam, & non solum quia meruit. Ergo sicut generans mouet grauiam & leuiam effectiue, quia dedit eis virtutem ut mouerentur: ita Christus agit effectum sacramenti, quia dedit sacramentis & ministris virtutem ut agerent interiorum effectum sacramenti, & quatenus homo.

Articul. quartus.

Vtrum Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis potuerit ministris communicare.

D QUARTVM sic proceditur videtur quod Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis: non potuerit ministris communicare. Ut enim argumentatur Augustinus contra Maximum, si potuit & non voluit inuidus fuit. Sed inuidia longe fuit à Christo: in quo fuit summa plenitudo charitatis. Ergo cum Christus non communicauerit suam potestatem ministris: videtur quod non potuerit communicare.

PRÆTEREA. Super illud Ioan. 14. maiora horum faciet dicit Augustinus. Prorsus maius hoc esse dixerim (scilicet ut ex impio iustus fiat) quam creare cælum & terram. Sed Christus non potuit communicare discipulis quod crearent cælum & terram: Ergo neque quod iustificarent impium. Cuius igitur iustificatio impij, fiat per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, videtur quod potestatem suam quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

PRÆTEREA. Christo in quantum est caput ecclesie, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios: secundum illud. Ioan. 1. de plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc non fuit alijs communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. Ergo videtur quod Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quod super illud Ioan. 1. ego nesciebam eum, dicit Augustinus: quod non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi retenturum: Hoc autem non ignorasset Ioannes, si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo

E

suā potestātē Christus ministris cōmunicare.
R E S P O N D E O dicendum, quod (sicut dictum est) Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. Vnam auctoritatis quae competit ei secundum quod deus. Et talis potestas nulli creaturae potuit communicari: sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiae: quae competit ei secundum quod homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare: dando. scilicet eis tantā gratiae plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta: & ut ipsi possent sacramenta instituere. & sine ritu sacramentorum: effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum comunetum quanto fuerit fortius: tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere: sicut manus baculo.

A D P R I M V M Ergo dicendum: quod Christus non ex inuidia praetermisit, potestatem excellentiae ecclesiae ministris communicare: sed propter fidelium utilitatem: ne in homine spem ponerent: & ne essent diuersa sacramenta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos qui dicebant: ego sum Pauli: ego autem apollo: ego vero cepha: ut dicitur. i. ad Corint. 1.

A D S E C V N D V M Dicendum: quod obiectio illa procedit. de potestate auctoritatis: quae conuenit Christo secundum quod est deus. Licet & potestas excellentiae possit auctoritas nominari: per comparisonem ad alios ministros. Vnde super illud ad Corint. i. diuisus est Christus, dicit glosa: quod potuit eis dare auctoritatem baptismi: quibus contulit ministerium.

A D T E R T I V M Dicendum: quod ad hoc inconueniens euitandum: ne. scilicet. multa capita in ecclesia essent: Christus noluit potestatem suae excellentiae ministris communicare. Si tamen communicasset: ipse esset caput principaliter: alij vero secundario.

I N H O C articulo dubitatur. An Christus potestatem quam habuit in sacramentis, potuerit ministris cōmunicare. Respondet doctor scotus quod potestatem excellentiae, ministris & pontificibus ecclesiae communicare potuit. Et de hac conclusionem de possibili, non est dubium: ob idque ab omnibus admittitur. Et clarior est quam probatione indigeat: ut constat intelligenti quid sit potestas excellentiae.

Sed an potuit communicare totum quod habuit in quantum homo, alijs puris hominibus?

A D H O C dicit Durandus in. 3. d. 5. quæst. 4. quod non: quia non potuit communicare, ut ex meritorum conferretur proprie gratia de condigno. Et probat, quia sacramenta sunt causae sufficientissimae nostrae salutis: hoc tamen fuit ex merito Christi. At Christus non potuit communicare meritum. id est facere quod alij haberent tantum meritum, quod proprie (id est nulla acceptatione supposita) de condigno & de iustitia satisfacerent pro hominibus. Ergo. &c. Et bene videtur dicere Durandus in hoc: quia in. 3. parte sancti Thomae. quæst. 1. art. 2. in corpore, & ad. 2. diximus, quod nulla pura creatura de condigno potuit genus humanum redimere. Ergo non potuit ablato merito Christi.

E T idem videtur dicere Scotus in. 3. d. 1. quæst. 3. & Gabriel. d. 1. quæst. 1. dicit enim, quod Christus non potuit dare potestatem quam habuit merendi, & instituendi sacramenta. Potuit (inquit Durandus. d. 2. quæst. 1.) relinquere, quod per aliquas creaturas dimitterentur peccata: & relinqueretur voluntati petri electio illarum creaturarum, & quod Petrus eligeret ablutionem, per quam remitterentur peccata. Non tamen potuit absolute, ita quod quis institueret suo merito, & meritoria institutione sacramenta, proprie de condigno ut exposuimus: nulla dei acceptatione supposita.

E G O autem dico, quod aliud est de merito, aliud de iustificatione loqui. Nam non potuit Christus constituere, quod quis suo merito, de se, virtute propria, sine acceptatione diuina institueret sacramenta. Sed potuit dare, quod purus homo satisfaceret pro genere humano, non tamen quod mereretur ut ipse Christus merebatur. Quia ipse non poterat non acceptari de condigno in suo merito aut opere, & sine gratia gratum faciente quia sufficiebat gratia vnionis, quod non esset in merito alterius cuiuscunque: quia non acceptaretur nisi ex dei gratia, & supposita diuina acceptatione, non de iustitia.

D E I V S T I F I C A T I O N E vero dico, non sicut Durandus & alij: sed quod potuit christus relinquere potestatem instituendi sacramenta sicut ipse instituit (ipso nihil determinante) per quos homines iustificarentur.

S E D vnde habetur quod non reliquerit talem potestatem, cum ipse habuerit, & potuerit facere?

Dubium
primum.

DICO primo. quod ex usu ecclesiæ: quia ecclesia nunquam tentauit facere sacramenta, & pontifices dilatant quantum possunt potestatem suam. SECUNDO, dico cum sanct. Thom. quod non expediebat: quia præcipuum quod habemus in ecclesiâ, est fides & sacramenta, & nunquam est nisi una ecclesia. Si possent esse noua alia sacramenta, videretur esse noua ecclesia, aut essent diuisiones in ecclesiâ. Et hoc videtur dicere apostolus. i. ad Corint. 4. Sic nos existimet homo: sicut ministros dei, & dispensatores ministeriorum eius.

Articul. quintus.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

QUINTUM sic proceditur. Videtur quod per malos ministros: sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis: ordinantur ad emundationem culpe: & collationem gratiæ. Sed mali cum sint immundi, non possunt alios à peccato mundare (secundum illud ecclesiastici. 34. ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiâ non habeant: non videtur quod gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur quod per malos sacramenta conferri possint.

PRÆTEREA. Tota virtus sacramentorum deriuatur à Christo: ut dictum est. Sed mali sunt præcisi à Christo: quia non habent charitatē per quam membra capiti uniantur. Secundum illud. i. Ioan. 4. qui manet in charitate in deo manet, & deus in eo. Ergo videtur: quod per malos sacramenta conferri non possint.

PRÆTEREA. Si desit aliquid horum quæ debitum est esse in sacramentis: non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma: vel debita materia. Sed debitus minister sacramenti est ille qui caret macula peccati: secundum illud leuitici. 21. homo de semine tuo per familias qui

habuerit maculam non offeret panes deo suo nec accedet ad ministerium eius. Ergo videtur quod si minister sit malus. nihil efficiatur in sacramento.

SED contra est: quod Augustinus dicit super illud Ioan. 1. super quem Uideris spiritū. &c. Quid non nouerat ioannes? Potestatem baptismi ipsum dominum habiturum: & si ibi retenturū: sed ministerium plane transiturum in bonos & malos. Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus?

RESPONDE O dicendū: quod (sicut dictum est) ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis: eo quod quodam modo eadem ratio est ministri & instrumenti. Sicut autem supra dictum est: instrumentum non agit secundum propriam formam & virtutem: sed secundum virtutem eius a quo mouetur. Et ideo accidit instrumento in quantum instrumentum est. qualemcūque formam vel virtutē habeat: præter id quod exigitur ad rationem instrumenti: sicut quod corpus medici (quod est instrumentum anime habentis artem) sit sanum vel infirmum & sicut quod fistula per quam transit aqua sit argentea vel plumbea. Unde ministri ecclesiæ: possunt sacramenta conferre etiam si sint mali.

AD PRIMVM Ergo dicendū: quod ministri ecclesiæ neque à peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos: sicut per quædam instrumenta. Et ideo effectus consequitur in suscipientibus sacramenta non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

AD SECVNDVM Dicendum, quod per charitatem: membra Christi uniantur suo capiti, ut ab eo vitam recipiant: quia ut dicitur prime Ioan. 3. qui nō diligit, manet in morte. Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita. Et à se separatum quantum ad corporis unionem

dum modo sit coniunctum per quandam motionem: aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis, & per bonos tanquam per membra uiuentia: & per malos tanquam per instrumenta carentia uita.

AD TERTIVM dicendum. Quod aliquid est debitum esse in sacramento dupliciter. Vno modo sicut existēs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma vel debita materia. Alio modo est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

IN HOC articulo est conclusio diui Thomae, quod mali ministri possunt conficere sacramenta. Quae conclusio intelligitur, quod possunt, id est si tentent facere erunt vera sacramenta: non tamen quod possunt id est licite faciant. **PROBAT**, quia minister est instrumentum dei. Et sicut artifex operatur aliquando per malum instrumentum: ita etiam deus per malum ministrum. Et quidem catholici omnes semper conclusionem hanc concesserunt: & hoc tractant scholastici communiter in. 4. d. 5.

ALIQUVI tamen haeretici eam negant. Dicunt enim, quod mali ministri esto tentent conficere aliquod sacramentum non conficiunt.

PRO QVO tamen est notandum, quod mali ministri sunt duplices. Quidam sunt intra gremium ecclesiae: ita quod licet sint in peccato mortali sunt fideles. Alij autem mali ministri sunt extra ecclesiam: quia sunt haeretici, de quibus postea tractabimus. qu. 14.

IOANNES hus habuit istū errorem (scilicet quod existētes in peccato mortali non conficiunt sacramenta) qui condemnatus fuit in concilio constantiensi cuius non meminit. S. Tho. quia suo tēpore nondū exortus erat. Et licet donatista (quidā haeretici qui fuerūt tēpore Augustini) dicerent, quod existētes extra ecclesiam, non conficiebant sacramenta: postea tamē, Ioannes hus, & vbi ceph. istū errorem extenderunt.

ET probat Ioannes hus, quia peccator priuatur gratia qd est maius. Ergo etiā priuatur illa potestate. Et cōfirmatur, quia illa potestas & character sūt dona dei. Ergo priuatur illis, sicut & gratia.

SED hic error iā est dānatus. Et probatur quod ministri peccatores possint conficere sacramēta, ita quod factū teneat. Quia haeretici & infideles

qui sunt extra ecclesiam possunt conficere vera sacramenta, ut definitum est in concilio constantiensi contra Ioannem vbi ceph, & Ioannē hus haeticos. Insuper & multis sanctorum testimonijs. idem probari posset.

ET arguitur contra hunc errorem. Sicut potestas ordinis, ita & iurisdictionis est à deo. Sed nō suspenditur aliquis potestate iurisdictionis propter peccatum. Ergo nec ordinis. Probat antecedēs promini. i. petri. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis: non tantū bonis, sed etiā discolis. Et dominus Matth. 23. sic ait. Super cathedrā moris sederūt scribae & pharisei: quaecunque dixerint vobis facite, ea autem quae ipsi faciunt nolite facere. Vbi loquebatur de prelatis legis nouae.

PRAETEREA. Augustinus de baptismo contra donatistas lib. 6. cap. 1. dicit, quod post ciprianum in quodā cōcilio generali fuit determinatū, quod haeretici vere baptizant, si utantur forma ecclesiae. Idem habetur. 1. qu. 1. cap. remissionem.

PRAETEREA magister in. 4. d. 5. & ibi omnes scholastici. Et Scotus ibidē sic probat, quod mali ministri conficiāt sacramenta. Si sacramenta nō possunt conferri à malis ministris, nemo esset certus an recepisset sacramentum: & per consequens non bene religioni christianae prouisum esset.

PRAETEREA Sic est determinatū cap. si inter de consecratione. d. 4. & est de sumptū ab Augustino contra crecentiū grāmaticū. Vide Vualdē sem de hoc libro de sacramentis cap. 3. & 4.

PRAETEREA Sic determinatur de consecratione. d. 4. cap. romanus & est isidori. Et. 1. qu. 1. cap. si fuerit. Et ita fideles nunquā de hoc dubitauerunt. scilicet quod mali ministri peccatores conferant vera sacramenta.

Attamen aliquando in ecclesia dubitatum est: an haeretici conferrēt vera sacramenta. Et ciprianus habuit quod non, & aliqui cum illo in quodam cōcilio carthaginiensi prouinciali. Sed Augustinus epistola. 23. de baptismo paruulorū, scripsit contra hoc. & dicit quod in diuo cipriano purgatum fuit illud per marcirium. Nūc autem esset haeticum dicere, quod haeretici non conferant baptismum verum, aut alia sacramenta, excepta confessione ad quam requiritur iurisdictionis.

ET probatur. Qui aliter sentit de sacramētis quā ecclesia romana, est haeticus cap. ad abolendam extra de haeticis. Sed ecclesia iā determinauit, quod est validū sacramentū collatū ab haetico, si seruet formam ecclesiae: ut habetur extra de summa trinitate & fide catholica, & de consecra. d. 4. cap. romanus, & in multis alijs locis. Ergo. & c.

SI autem aliqua iura oppositum dicant, sicut. 1. qu. 1. cap. si quis confugerit ad ecclesiam de cathaphrigis & paulianistis, statutum est rebaptizari. & c. intelligitur, quando non fuit appositae formae ecclesiae. Ex Vualdense ubi supra poteris accipere testimonia sanctorum quae volueris cap. 4. de sacramentis;

AD ARGUMENTVM. Autem hæreticorum, respondetur dupliciter. Primo, quod deus non priuat effectu sacramentorum in poenam: sed quia gratia & peccatum opponuntur. Nec deus posset facere, quod quis sit in peccato mortali, & in gratia: & si posset facere esset magnum miraculum, quia ex natura sua illa sunt contraria. Cum potestate autem ordinis vel iuris dictionis nulla est repugnantia peccati mortalis: sicut de quocunque alio artifice.

SECUNDO, dico quod potestas datur propter alios: & non propter habentes: ideo deus dimittit illam in peccatore propter eos quibus sacramenta ministranda sunt.

Articul. sextus.

Vtrum mali ministrantes sacramenta peccent.

D SEXTVM. Sic proceditur. Videtur quod mali ministrantes sacramenta non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita & per opera charitatis: unde dicitur hebreorum ultimo, beneficentiae & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur deus. Sed mali non peccant si ministrent deo in operibus charitatis, immo hoc est eis consulendum, secundum illud Danielis quarto consilium meum tibi placeat & peccata tua elemosinis redime. Ergo videtur quod mali non peccent in sacramentis ministrando.

PRÆTEREA. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Roma. 1. digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Sed si mali ministri peccent sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt: eis in peccato communicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur in conueniens.

PRÆTEREA. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare quasi non potens peccatum euadere. Sed si ma-

li peccarent sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent si sacramenta non traderent, puta cum eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim. 1. Corint. 9. *ve mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit*) quandoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quod mali non peccent sacramenta ministrando.

SED CONTRA est. Quod Dionysius dicit primo capite ecclesiasticae Hierarchie, quod mali non est fas nec tangere symbola. i. sacramentalia signa.

ET in epistola ad demophilum dicit. Talis scilicet peccator audax. videtur, sacerdotalibus manu apponens, & non timet neque veretur datur, diuina præter dignitate exequens, & deum putans ignorare, quod ipse in seipso cognouit: & decipere estimat falso nomine patrem ab ipso appellatum & audet immundas infamias (non dicam orationes) super diuina signa Christi formiter enunciare.

RESPONDEO. Dicendum, quod aliquis in agendo peccat, ex hoc quod operatur non secundum quod oportet, ut patet per philosophum in lib. ethi. Dictum est autem conueniens esse, ut sacramentorum ministri sint iusti: quia ministri debent domino conformari, secundum illud leuitici. 19. sancti eritis quoniam ego sanctus sum, & ecclesiastici. 10. secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Et ideo non est dubium quin mali exhibentes se ministros dei & ecclesie indispensatione sacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & contaminatio nem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum se ipsa in contaminabilia sint) consequens est quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

AD PRIMVM. Ergo dicendum, quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, nisi sicut quedam iustitie partes. Et ideo homo qui se exhibet deo ministrum in

operibus charitatis, si sit iustus amplius sanctificatur: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in se ipsis sanctificationem quandam habent, per mysticam consecrationem: & ideo præ exigitur in ministro sanctitas iustitia, ut congruat suo ministerio, Et ideo in congrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

AD SECUNDUM Dicendum.

Quod ille qui ad sacramentum accedit, suscipit sacramenta à ministro ecclesie, non in quantum est talis persona, sed in quantum est minister ecclesie. Et ideo quoad ab ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius: sed communicat ecclesie, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab ecclesia non toleretur (puta cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur) peccat qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

AD TERTIUM Dicendum, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest pœnitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconueniens quod sit perplexus supposito quodam scilicet quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando, in casu in quo etiam posset laicus baptizare: sic enim patet quod non exhiberet se ministrum ecclesie, sed subueniret necessitatem patienti. Secus est autem in alijs sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis sicut baptizatio: ut infra patebit.

Dubium
primum.

IN HOC articulo grauis est quæstio: an scilicet liceat malis ministris conferre sacramenta. Ad hoc sanctus Thome respondet duabus propositionibus. **PRIMA** est, quod peccant mali ministri conferentes aliquod sacramentum. **SECUNDA** est, quod de se peccant mortaliter. **ET** de prima conclusione dicit quod non est dubium: quauis in 4. d. 5. q. 2. arti. 2. quæst. 4. dixerit, malos ministros administrantes sacramenta peccare, secundum probabile opinionem. Vbi

videtur quod non erat tam certum tunc. Nunc autem absolute dicit quod peccant: & verum est. **ET** probatur. Inferre sacramento minorem irreuerentiam quam ministrare in peccato mortali, esset peccatum. Ergo etiam ministrare in mortali peccatum. Probatur antecedens. Siquis cooperto capite ministraret Eucharistiam sine necessitate: vel utcumque irreuerenter esset peccatum. Ergo & ministrare sacramentum in mortali est peccatum: quia est irreuerentia.

ET confirmatur. Illud factum est peccatum, quod est reprehensione dignum. Sed ministrare sacramentum in mortali, est reprehensibile. Ergo, &c. Et in hoc omnes conueniunt.

SECUNDA conclusio habet maiorem difficultatem. scilicet quod mali ministri peccent mortaliter administrantes sacramenta. Et videtur quod non sit vera.

PRIMO, quia mali ministri nulli nocent: quia nihil tollunt de essentia sacramenti: quinimo malus minister confert ita bonum sacramentum sicut & sanctus.

SECUNDO. Illa quæ spectant ad decentiam (velut discoopertio capitis) si præmittantur, non est peccatum mortale, sicut neque irreuerentia omnis: Ergo nec irreuerentia hæc (scilicet administrare in mortali sacramentum) erit mortalis.

TER TIO. Sequeretur quod minister ad dandam Eucharistiam teneretur, confiteri, sicut infirmus. Et similiter qui puerum baptizare deberet.

Q VARTO. Sequeretur quod sacerdos celebrans in mortali, peccaret duplex peccatum (vnum conficiendo scilicet alterum sumendo) quod non videtur verum. Ergo conficere sacramentum in mortali non est peccatum mortale.

Q VINTO. Sequeretur quod contrahentes matrimonium in mortali, peccarent mortaliter. Non ut recipiunt (quia sic notum est quod peccant mortaliter) sed ut ministri sacramenti: quia non est illic alius minister sacramenti illius nisi ipsi coniuges.

S E X T O. Non debemus damnare aliquem de mortali, nisi auctoritate scripturæ: quia scilicet est contra charitatem dei aut proximi, vel quia est præceptum. Sed ministrare sacramentum in peccato mortali, non est contra præceptum, nec contra charitatem. Ergo non est mortale.

H I S T A M E N. Non obstantibus, omnes dicunt (in 4. d. 1. & Gabriel super canonem lectione secunda) quod mali ministri peccant mortaliter administrantes sacramenta in mortali.

PROBATUR, Maior irreuerentia est tractare sacramenta nouæ legis cum peccato mortali quam tractare sacramenta veteris legis cum immundicia corporali. Sed hoc in veteri lege erat mortale. Ergo illud in noua lege. Minor probatur leui. 22. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israhel domino in quo est immundicia: peribit coram

domino. Consequutio probatur: quia magis contrariatur peccatum mortale reuerentiae sacramentorum, quam immundicia corporalis.

SECUNDO. Vt ait Apostolus priore ad Corin. omnia in figura contingebant illis. Sed ibi puniebantur poena capitis accedentes ad sacramenta cum immundicia corporis. Ergo significabat poenam peccato mortali debitam, qua modo deberent puniri pro tali irreuerentia. scilicet peccati mortalis. Et hoc videtur significare illud de oza, qui tetigit archam domini & mortuus est. 3. regum cap. 6.

TER TIO. Dionysius dicit quod nefas est tangere simbola in mortali (vt hic citat sanct. Tho. in argumento in contra). Ergo est mortale.

Q V A R T O. i. quaest. 1. cap. remissionem, dicitur, Simoniaci sacramentum vnctionis, sibi quidem inutiliter, & perniciose habent: alij vtiliter, & salubriter eandem vnctionem administrant. Quod non dicitur, nisi propter peccatum mortale. Ergo est mortale.

Q V I N T O. De consecratione. d. 4. cap. baptismus dicitur, iustos oportet esse ones, per quos baptizatur. Iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iuste voluerint. Et hoc est Augustini tractatu quinto super Ioannem.

S E X T O. Qui recipit sacramentum in mortali, peccat mortaliter peccatum sacrilegij. Ergo & qui ministrat. Nam recipiens, non ob id tantum peccat, quia ponit obicem ne recipiat gratiam, sed quia irreuerenter recipit. Ergo etiam ministrans: quia maior debet esse reuerentia ministrantis, quam recipientis: cum ministrans sit agens.

S E P T I M O. Si ministrans sacramentum non peccat mortaliter. Ergo sacerdos celebrans in mortali, non peccaret mortaliter, si non recipiat sacramentum: quod non videtur verum.

O C T A V O. Non habemus ex sacra scriptura, quod ordinatio sacerdotum conferat gratiam: & nihilominus omnes tenent, quod est verum sacramentum, & confert gratiam. Sed illa gratia est disponens, & faciens idoneum ministrum. Si ergo sine gratia minister posset esse idoneus, quid agit gratia? Super vacanea enim esset.

N O N O. Alia irreuerentia in administratione sacramentorum, est peccatum mortale (vt si quis manibus obscenis, aut loco notabiliter immundo celebraret). Ergo etiam anima immunda quae obscenior est. Sed latius de his in materia Eucharistiae.

A D A R G V M E N T A. Autem in contrarium dico. Ad primum, quod quantum est de se, nocet sacramento, cui facit iniuriam.

A D S E C V N D V M. Dico, quod verum est, bonitatem ministri non esse de essentia sacramenti, requiritur tamen ad eius decentiam & reuerentiam: maxime secundum quod est actio humana: est que circumstantia valde requisita, quae quidem irreuerentia mortalis est: quia ma-

gna: secus autem si parua esset.

A D T E R T I V M. Nego, quod ad dandum sacramentum, requiratur confessio: sed sufficit contritio, licet non ad recipiendum praecipue Eucharistiam.

A D Q V A R T V M. Dico, quod potest concedi illatum, sed satis explicatur in confessione, si dicatur acuso me quod celebraui in peccato mortali.

S E C V N D O. Nego assumptum: sed peccatum vnum peccatum etsi magnum.

A D Q V I N T V M. Nego consequutionem, quia intelligitur de ministrantibus solenniter, vt ministri ecclesiae, vt expressim in corpore articuli dicit sanct. Thom. At coniuges non celebrant matrimonium, vt ministri ecclesiae.

A D S E X T V M. Dico, quod est contra primum praecipuum de calogi. scilicet vnum cole deum: quia irreuerenter colit deum. Et contra illud leui. 19. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.

D V B I T A T V R. Consequenter, attingens Eucharistiam in mortali, peccet mortaliter.

Dubium secundum.

A D H O C. Adrianus in. 4. quaestione tertia, de baptismo respondet quod sic: etiam si tangat vt cleuet hostiam, quae casu cecidit in lutum. Probat, quia irreuerenter tangit. Sed hoc est durum. Ideo sanct. Thom. in. 4. d. 13. quaest. 1. artic. 3. ad. 3. & in hac prima quartae quaest. 23. artic. 3. in corpore, dicit, quod si peccator tangat Eucharistiam ex necessitate, quia erat in luto, non peccat nec venialiter. Idem dicit Paludanus in. 4. d. 5. quaest. 2. Et Gabriel super canonem lectione secunda. Ratio est, quia sanct. Thom. & doctores dicentes, quod peccat mortaliter minister, in mortali ministrans sacramentum, intelligunt de ministro administrante cum solemnitate ecclesiae, non autem si solum tangat ad supplendam aliquam necessitatem.

D V B I T A T V R. Rursus. An contra hentes in mortali peccent mortaliter. Et videtur quod sic, & quod bis peccent, quia ministrant. scilicet & recipiunt.

Dubium tertium.

A D H O C. Dico primo, quod peccant mortaliter, quia recipiunt. Et hoc est certum, & ab omnibus receptum.

S E C V N D O. Dico, quod in quantum sunt ministri non peccant nec sacerdos assistens: quia non est aliquis sanctificatus minister ad illud sacramentum. Et ideo coniuges non ministrant matrimonium, vt ministri ad hoc consecrati ex officio. Vnde sequitur, quod solum peccant mortaliter illi, qui sunt consecrati ad administranda sacramenta, & exhibent se tanquam ministros administrandum.

D V B I T A T V R. An qui putat se esse sine peccato, & vere est in peccato, facit tamen aliquam diligentiam vt exeat a peccato, non tamen sufficientem, peccet mortaliter administrans

Dubium quartum.

sacramentum.

AD HOC dico primo, quod latius dicemus de hoc in materia Eucharistiæ. Secundo, dico quod talis non peccaret. Itaque quicumque sine conscientia peccati mortalis accedit & ministrat: non peccat. Unde quando sanctus Thom. dicit, quod minister administrans sacramentum in peccato mortali peccat mortaliter: intelligitur si ministrat cum conscientia peccati mortalis.

Dubium quintum.

DUBITATUR Quinto, an prædicare in ecclesia in peccato mortali sit mortale. Videtur quod ita: quia est officium presbiteri. Sed peccat quis ministrando in mortali sacramenta: quia est sanctificatus ad illud officium. Ergo prædicando quia etiam est consecratus ad illud officium.

AD HOC. Caietanus hic concedit, quod qui ex officio prædicat in mortali peccat mortaliter. Probat ratione facta.

SECUNDO. quia facit iniuriam, cum prædicet non furandum & furetur.

TER TIO, probatur ex illo psalmi. 49. peccatori autem dixit deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per eos tuum? Sed dominus Caietanus non est in hoc constans quia oppositum dixit in summa, in verbo prædicatorum peccata.

IDEO ego dico quod non peccat mortaliter: licet grauius venialiter.

RATIO EST, quia non probatur quod peccet mortaliter, peccator prædicans in mortali. Nam non est magna irreuerentia, sicut in sacramentis.

AD argumenta in oppositum facile est respondere. Ad primum dico, quod esto sit consecratus ad illud officium: est tamen quid leue, & non ita magnum & sanctum ut sacramenta.

AD SECUNDVM dico, quod est leuis irreuerentia.

AD TERTIVM, concedo quod est reprehensibile: sed non mortaliter.

Dubium sextum.

DUBITATUR Sexto, An diaconus & subdiaconus ministrantes sua officia in mortali peccet mortaliter. Videtur quod sic: quia sunt ministri cooperatores ad ipsum sacramentum.

AD HOC dico, quod non peccant mortaliter: quia sanctus Thom. solum condemnat de mortali ministrans sacramentum in mortali. At diaconus non ministrat sacramentum: sed ordinatur ad seruiendum sacerdoti administranti.

SECUNDO, Si diaconi peccarent mortaliter administrantes suum officium. Ergo etiam cantantes missam in choro, & dicentes capitula, & patres spirituales in baptismo, & in confirmatione: quia etiam administrant ibi in sacramento, quod tamen durum esset. Constat enim neminem illos de mortali damnare.

DUBITATUR tamen. Si diaconus admini-

stret Eucharistiam in peccato mortali, an peccet mortaliter.

AD HOC dico, quod est dubium. Videtur quod ita: quia in absentia sacerdotis, diaconus potest administrare Eucharistiam.

SECUNDO dico, quod inferius in materia de sacramento ordinis dicemus, an diaconatus sit institutus, ad administrandum Eucharistiam, vel non.

TER TIO dico pro nunc, quod non condemnarem de mortali diaconum sic ministrantem: quia non est minister ad administrandum sacramentum, sed ad seruiendum sacerdoti.

Dubium septimum.

CIRCA Secundum argumentum doctoris dubitatur, an qui recipit sacramentum ab existente in peccato mortali, peccet mortaliter. Videtur quod ita: quia communicat peccato illius, quod est mortale.

HAEC questio tractatur à magistro sententiarum & ab scholasticis in .4. d. 5. Et ibidem à sancto Thom. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula. 4. Et hic ad secundum dicit: & omnes communiter in .4. & sit prima propositio. Si minister toleratur ab ecclesia: non peccat recipiens ab illo sacramentum. Ratio est: quia non recipit ab illo sacramentum in quantum est talis persona: sed in quantum est minister ecclesiæ. Unde non communicat illi: sed potius ecclesiæ cuius est minister.

SECUNDA propositio. Si minister non sit toleratus ab ecclesia, sed degradatus aut excommunicatus: peccat qui ab illo accipit sacramentum quia tunc communicat peccato illius.

DUBITATUR Tamen an liceat inducere ministrum existentem in peccato mortali, ad administrandum sacramentum. Nam si minister est communicans populum: posset quis accedere, & accipere sacramentum. Sed tota difficultas est, an possim rogare ministrum quem scio esse in mortali: ut audiat meam confessionem, & conferat mihi sacramentum.

Dubium octauum.

AD HOC Caietanus respondet & in sententia ponit aliqua dicta.

PRIMUM dictum est. Licet petere sacramentum à malo ministro, in casu necessitatis.

SECUNDVM est. Licet petere sacramentum à malo ministro, quando est meus curatus vel prælatus. Et hæc duo dicit sanctus Thom. in .4. d. 5. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula. 4. Et ratio est: quia ille petens sacramentum utitur iure suo: & petit unum, quod minister potest licite conferre, si doleat de peccatis suis. Et ideo non communicat talis peccato illius.

Idem dicit Durand. 4. d. 5. quæst. 2. Et Adrianus in .4. quæst. 3. de baptismo. Et communiter alij. Et ponunt exemplum de petente ad usuram, qui est in necessitate. non peccat (esto sciat quod alius non dabit sine peccato) petendo mutuum, & accipiendo cum usura.

Dubium
nonum.

SED DVBIUM est, an extra illos casus, liceat petere, & mouere alium ministrum: ut det sacramentum.

A D H O C Adrianus vbi supra dicit, quod licet petere, & accipere à quocumque parato: & ponit exemplum de petente ad vsuram etiam sine necessitate, sed cum utilitate, ab illo qui est paratus dare. Caietanus autem dicit, quod non licet recipere sacramenta à malo ministro: nisi in casu necessitatis. Et idem Paludanus in. 4. d. 5. quaest. 2.

M I C H I vero magis placet opinio Adriani: quod non peccat mortaliter, qui petit & accipit sacramentum a peccatore parato ad dandum: secus autem si non esset paratus. Sicut si esset sacerdos in peccato mortali, & ideo non vult celebrare: esset peccatum mortale sollicitare illum, aut petere ab illo sacramentum, aut inducere ut celebret extra casum necessitatis. Nam in necessitate rogare ministrum, etiam non suum non est mortale si solum sit in mortali: secus esset de excommunicato aut degradato. Idem dicit Iohannes Echius lib. de iuramento, conclusionem. 6. quod licitum est petere iuramentum ab eo, quem scis iuraturum per falsum deum & peccatum, pro tua utilitate, & non solum pro necessitate.

V B I notandum est, quod ante concilium constantiense non licebat communicare cum aliquo excommunicato, nec ab illo recipere aliquod sacramentum, siue esset nominatim excommunicatus, siue non. In concilio autem constantiensi, & Basiliensi determinatum fuit & ordinatum, propter timoratas conscientias, quod licet communicare (etiam in receptione sacramentorum) cum omnibus excommunicatis, excepto nominatim excommunicato, & illo qui percussit clericum, propter quod incidit in canonem, si quis suadente diabolo. Nam in his duobus casibus non licet recipere sacramentum a tali excommunicato. At esto minister sit haereticus, excommunicatus, si non sit nominatim excommunicatus: licet ab illo sumere sacramentum, quamuis sumens sci at illum esse haereticum quantum erat commune excommunicationis.

Dubium
decimū.

C I R C A Tertium argumentum de illo quod dicit doctor, quod si minister ministrat baptismum tempore necessitatis, esto sit in peccato non peccat mortaliter: quia non administrat ut minister ecclesiae, sed ut laicus qui canque administraret. Dubitatur an hoc sit verum.

R E S P O N D E T Durandus ad hoc in. 4. d. 5. quaest. 2. quod est opinio aliquorum dicentium talem ministrum nunquam excusari, quanta cumque sit necessitas. Et probant, quia cum omni necessitate semper est in manu sua poenitere: & semper facit irreuerentiam. Et Durandus dimittit in determinatum.

P A L U D A N U S. Autem. d. 5. quaest. 2. pro-

bat illam opinionem (scilicet quod ille peccet) quia ad huc manet minister: & ministrat tanquam minister illud sacramentum.

Nam necessitas non tollit, quin iste sit minister. Unde Paludanus dicit duo. Primum est, quod si recordatur in particulari tenetur conteri de peccato illo. Si autem in communi cogitat se peccatorem: tenetur dolere in communi, & proponere quod emendabitur. Et si hoc non facit peccat mortaliter.

Idem dicit Adrianus in. 4. quaest. 3. de baptismo. Capreolus in. 4. d. 5. quaest. 2. recitat verba Paludani: & ea approbat.

E G O autem cum sancto Thom. dico, quod non peccat: si ministrat in casu necessitatis. Et hoc dicit Caietanus hic. Et Silvester verbo baptismus 3. quaest. 4. Idem dicit sancto Tho. in. 4. d. 5. quaest. 2. arti. 2. quaestiuicula. 4.

Idem dicit Henricus de Gandauo quodlibeto. 6. quaest. 4.

A D A R G V M E N T A autem in contrarium. Ad illud quia adhuc manet minister, concedo. Sed non confert sacramentum tanquam minister: sed sicut secularis.

A D A L I V D, quia facit irreuerentiam. Dico quod tunc est parua, irreuerentia quia solum ministrat sicut administraret secularis: qui non est ad illud consecratus. Et ratio quare peccant ministri est: quia non se exhibent idoneos ad ministerium, ad quod consecrati sunt, & quia abutuntur suis officijs.

P O S V I M V S Secundam conclusionem contra Paludanum: quod non requiritur ut poeniteat de peccato, etiam si aduertat se esse in peccato non peccat in necessitate.

D V B I T A T V R Tamen, an baptizans extra necessitatem sine solemnitate in mortali, peccet mortaliter. Et videtur quod ita: quia sancto Thom. dicit quod non peccat conferens sacramentum in necessitate. Et ideo excusat baptizantem, siue sit laicus siue sacerdos, propter necessitatem tantum, & non ex defectu solemnitatis.

Dubium
vndecimū.

S E C V N D O. sancto Tho. in. 4. d. 5. quaest. 2. arti. 2. quaestiuicula. 4. dicit, quod baptizans in necessitate, esto sit in peccato mortali, non peccat. Ergo qui baptizat sine necessitate, esto baptizet sine solemnitate, peccat mortaliter.

D O C T O R E S. Tamen non mouent questionem hanc: sed ponunt conclusionem vniuersalem, quod quicumque ministrat sacramentum in peccato mortali, peccat mortaliter. Et excipiunt casum necessitatis.

Videtur ergo quod sentiant, baptizantem extra casum necessitatis, quantumcumque baptizet sine solemnitate (si est in mortali) peccare mortaliter.

I D E O ego pono tertiam propositionem pro-

babilem. Baptizans extra casum necessitatis, sine solemnitate, non peccat mortaliter, ex eo quod sine solemnitate facit.

PROBATVR: Quia diximus quod ideo peccat conferens sacramentum in peccato mortali, quia non se exhibet idoneum ministrum ad officium, ad quod consecratus est. Diximus etiam, quod contrahentes matrimonium non peccant mortaliter, esto contrahant in mortali: quia non sunt consecrati ad hoc officium. Et esto confirmatio committeretur laicis, non peccarent ipsi ministrando in peccato: quia ex commissione nõ requiritur sanctificatio ad exequendum officium commissum.

TUNC Sic arguo: Ministrans sine solemnitate, non ministrat tanquam minister, idest, ex officio: & in illo casu, si sine solemnitate baptizaret laicus aliquis, non tanquam minister excerceret illud officium. Ergo.

ET ad sanct. Thomã dico, quod tantum excludit casum necessitatis: quia nunquam alicui licet sine necessitate, baptizare sine solemnitate: sicut peccat si dimittat sacramentalia, & exorcismos sine necessitate.

Ideo sacerdos baptizans sine solemnitate, non peccat quia baptizat in peccato: sed quia baptizat sine solemnitate, sine necessitate, idest, quia sine necessitate relinquit solemnitatem. Sed Caie. dicit quod talis peccat mortaliter: quia solum excusatur, quando necessitas compellit ad baptizandum sine solemnitate. Et dicit quod sic intelligit sanct. Tho. & videtur verũ: quia alias semper malus excusaretur: quia semper baptizaret sine solemnitate. Et hoc est securius: esto aliud videbatur probabile.

DUBITATVR, An quis possit licite propter necessitatem in mortali ministrare a aliud sacramentum, prater baptismum.

ADHOC, Paludanus. 4. d. 5. quæst. 2. dicit, quod eadem est ratio de sacramento confessionis, & eucharistiæ: quod excusatur ministrans illa sacramenta in necessitate. Et citat ad hoc cap. quod inter extra de poenitentijs & remissioibus ubi dicitur, excusatur sacerdos comunicans aliquẽ in necessitate. Sed ego vidi illud caput: & nulla ibi fit mentio de ministrante sacramentũ. Si tamen sit aliquod caput dicens quod excusatur, tenendũ est. Sed ego credo, qd talis minister non excusatur, in aliqua necessitate administrando aliud sacramentum à baptismo: quia nunquam potest illud ministrare, nisi in quantum minister est, & in quantum sacerdos: quia non sacerdotes nõ possunt alia sacramenta a baptismo ministrare.

DE alio dubio (an. s. recipiẽs sacramentũ à malo ministro peccet mortaliter) pono aliquas propositiones resoluendo materiam.

PRIMA propositio est. Recipere sacramenta à quocunque sacerdote existẽte in mortali, non inducẽdo, nec petendo, & sine scandalo, est licitũ, siue sit proprius curatus siue nõ, etiã, sine necessitate. Vt si

quis veniat ad ecclesiã, & videat sacerdotẽ in mortali existentẽ ministrantẽ eucharistiã alijs, potest licite accedere & recipere ab illo sacramentum.

SECUNDA propositio. A proprio sacerdote alias parato licet accipere, & petere etiã sine necessitate. Hęc propositio cũ precedenti est omniũ Et S. Thom. 4. d. 5. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula. 5. ad primũ: ubi expresse dicit, quod etiã extra necessitatem potest quis petere sacramentũ à suo sacerdote alias parato.

TER TIA propositio. In articulo necessitatis licet petere a nõ suo, & inducere illũ etiã non paratũ: vt si puer moreretur, licet casus sit difficilis, quia melius ageret ipse baptizando, vel etiã baptizet sacerdos non vt minister cũ solemnitate, sed tanquã supplens illã necessitatẽ. Et hęc etiã est omniũ. Attamen circa istã conclusionem mouet dubium Scotus in. 4. d. 5. q. 2. An in necessitate, si sit laicus vir bonus, & sacerdos pessimus, sit potius petendũ sacramentũ baptismi, a laico bono, quam a peccatore sacerdote.

ET respondet, quod potius a sacerdote malo. Probat autẽ, quia iã sacerdoti licet baptizare cũ sit in necessitate: & presente sacerdote, laicus nõ debet ministrare. Et secũdo. Quia sacramentũ petendũ est potius a ministro, quã ab alio. Et credo quod bene dicit. Sed oppositum dicit Silvester verbo baptismus. 3. in principio ante paragraphos. Mihi vero magis placet quod dicit Scotus.

QUARTA propositio. Inducere sacerdotẽ nõ suũ nec paratũ sine necessitate est peccatũ mortale. Hęc est etiã omnium doctorum. Et probatur, quia agit contra charitatem proximi.

QUINTA propositio. Extra necessitatẽ exigere sacramentũ a suo parato alio non parato, si facile potest ab alio iusto habere, est peccatũ mortale. Vt si est sacerdos tuus in mortali, obidq; subtrahit se a sacramentorum ministracione, & tu es extra necessitatem: si illum inducas, vt te audiatur in confessione, quando non tenebaris confiteri, peccas mortaliter.

Probatur, quia posses facere vt ipse nõ peccaret sine iactura tua, si potes ab alio facile habere sacramentum. Secus si non posset habere ab alio sine magno labore.

SEXTA propositio. Etiã extra necessitatẽ licet inducere propriũ sacerdotẽ alias non paratũ: si facile ab alio sacramentũ habere non possis. Vt si quis vult ex deuotione confiteri, & scit parochũ suũ esse in mortali, & ideo nõ vult administrare sacramenta: si ille qui vult confiteri nõ habeat licentiã vt alteri confiteatur, posset licite petere, quia vitur iure suo. Nã proprius sacerdos tenetur ministrare sacramenta, non solum semel in anno, sed etiã extra necessitatem.

ET confirmatur, Quia licitum est petere mutuum sub vsuris à parato dare etiã sine necessitate, sed cum utilitate, & à non parato, si teneretur mutare alias. Et idem de petente iuramentum à pa

gano per falsos deos. Hæc cōclusio est .S. Thom: in.4.d.5. quæst. 2.art.2.

SEPTIMA propositio. Quando sacerdos non tenetur ministrare sacramentū, siue sit proprius siue non, inducere illum non paratum: est peccatum mortale. Vt si sacerdos est in peccato mortali in die dominica, licet inducere illum ut celebret: non tamen in alio die quando non tenetur celebrare, quia petens nihil perdit tunc nec habet ius ad illud.

OCTAVA propositio. Siquis sacerdos est paratus siue proprius siue alienus, licet exigere, & inducere, & petere ab illo sacramentum. Vt si sacerdos sit in peccato, nihilominus non se subtrahit ab administrando: potest quis etiam sine necessitate petere & rogare illum ut celebret: sicut potest petere ab usurario parato, etiam extra casum necessitatis.

NONA propositio de excommunicatis. Qui dam sunt excommunicati nominatim: alij non nominatim. Ab excommunicatis ergo non nominatim qui nō sunt percussores clericorum: eodem modo licet petere sacramentum, & eodem modo abstinendum est sicut de alio quocunque existente in peccato mortali. Et hoc ex indulgentia & extrauaganti concilij constantiensis: quæ incipit ad euitanda scandala.

SED contra. Nullus potest petere ab alio: quod ipse non potest dare sine peccato. At excommunicatus non potest administrare sacramentum sine peccato. Ergo nullus potest petere ab illo. Ideo occasione huius argumenti.

DVBITATVR. An sacerdos excommunicatus non nominatim, nec per cussor clericum, peccet ministrando sacramentum ex vi excommunicationis: quando administrat ad instantiam alicuius fidelis. Dico ex vi excommunicationis: quia ex eo quod est in peccato, manifestum est quod peccat mortaliter.

DE HOC sunt duæ opiniones. Quædam & noua dicit quod talis non peccat. Probat quia alias nulla gratia daretur in concilio constantiensi. & basilienſi in quibus dicitur, qd nullus teneatur abstinere à cōmunicatione alicuius excommunicati, interdicti, suspensi. &c. In administratione sacramentorum: nisi sit nominatim excommunicatus aut notorius percussor clericum. Si autem ille sic excommunicatus peccat administrando ex vi excommunicationis, alij non possent petere: quia nullus potest petere ab alio, quod ille sine peccato dare non potest, communicaret enim peccato illius. Aut ergo nulla gratia datur in concilijs, aut ille non peccat ex vi excommunicationis.

AD HOC posses dicere, quod magna gratia datur in concilijs illis. Conceditur enim ut si sacerdos excommunicatus alijs sacramenta ministret possim & ego ab illo recipere: & tunc non incurram minorem excommunicationem si eum alloquar: & si dicat missam possim illam audire.

ARGVITVR. Tamen contra istam opinionem. Sequeretur quod talis non esset irregularis, nec suspensus: quia solum erat propter præceptum, vel ius humanū, per quod obligabatur etiam ad peccatum. Sed illud tollitur parte quo ad peccatum. Ergo etiam quo ad alia: quia non est maior ratio de vno quam de alijs.

SECUNDO. Talis non posset confiteri quia nō posset absolui. Ergo semper peccaret.

TERCIO. Verba concilij Basiliensis sunt. Per hoc nolumus in aliquo ipsos excommunicatos vel interdictos releuare, nec in aliquo eis suffragari. Sed si hoc esset verum, in multis eis suffragaretur. Ergo peccant & sunt irregulares.

AD HOC, dicit Silvester in ultimo folio sui cōflatorij, quod illa verba dicuntur in concilio Basiliensi. Verum quod non standum est illi, sed concilio constantiensi. Dicit enim, quod Iohannes de turre cremata refert, concilium Basiliense (etiam quo ad ea quæ fuerunt facta ante diuisionem) non fuisse approbatum: licet oppositum dixerit ipse Silvester in summa verbo. excommunicatio. §. 4.

ET ideo communis opinio est, quod talis peccat. Hoc dicit Caietanus verbo excommunicatio minor, quod omnis excommunicatus peccat dans sacramentum aliquod. Idem videtur dicere Silvester vbi supra: quia dicit quod in illo verbo ad ministracione sacramentorum intelligitur solū, quod possimus audire missam, & recipere sacramenta si alijs ministrat: & conferre illis si petunt cum alijs, & non sunt publice excommunicati. Et denique nullus doctor qui hactenus scripserit dicit quod non peccet. Antoninus etiam. 3. parte titulo. 25. cap. 2. §. 2. & ex mente Hostiensis dicit: quod per constitutionem constantiæ factam non tollitur, quin excommunicatus debeat cauere à cōmunionem aliorum fidelum in diuinis.

SED prima est probabilis, & probabilior iudicio meo, & credo quod alia non potest defendi. Sed licet talis excommunicatus non peccet administrando sacramenta, peccat celebrando: nec alij possunt ab illo petere missam: quia non potest celebrare quin confiteatur. Non autem potest absolui à peccatis, quin prius absoluat ab excommunicatione. Et in omnibus his non releuatur excommunicatus: quia totum facit propter alios. Et ipsi non datur facultas, ut faciat de se vel pro se, sed ad instantiam aliorum. Ipse vero tenetur abstinere à cōmunionem aliorum, nisi quando alij cōmunicant cum illo, quia tunc poterit respondere Margarita confessorum folio centesimo quadragesimo quinto latius extendit. Dicit enim quod excommunicatus, generaliter non peccat. esto quod ipse se immisceat & audiat diuina, & omnia alia alias prohibita excommunicatis faciat. propter illud concilium. Sed hæc est falsa & nimium extendit dictum concilium. Immo est cōtra illud quod dicit concilium in hoc nolumus

in fine
21 not
q: mnd
veru s

ipfos excommunicatos in aliquo releuare. Si hoc esset verum: in omnibus releuaretur. Et ex dictis facile est respondere informa ad argumenta in oppositum.

DECIMA propositio. Ab excommunicato etiã nominatim, in casu necessitatis licet petere; & inducere administrandum sacramenta necessaria ad salutem: vt baptismum. Nec mirum cum quis que in necessitate possit baptizare sine peccato. Et hæc est probabilior opinio.

DUBITATVR vltimo. An diaconus peccet & subdiaconus. cantando euãgelium vel epistolam in peccato mortali. Credo ego. quod non: licet aliqui oppositum dicant, vt supra late diximus. Et idem credo de acolithis & de illis ministris qui vestes ad sua ministeria accipiunt, quod .s. accipiendo non peccant.

Dubium
quartum
decimũ.

Articul. septimus

Vtrum angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMUM. Sic proceditur. Videtur quod angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior potest & superior (sicut quicquid potest diaconus potest sacerdos) sed non conuertitur. Sed angeli sunt superiores ministri in ordine Hierarchico, quam etiam quicunque homines: vt patet per Dionysium in libro celestis Hierarchie. Ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur quod multo magis angeli.

PRÆTEREA. Homines sancti assimilantur angelis in cælo: vt dicitur Matthe. 22. Sed aliqui sancti in cælo existentes, possent ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, vt dictum est. Ergo videtur, quod etiam angeli possint in sacramentis ministrare.

PRÆTEREA. (Sicut supra dictum est) diabolus est caput malorum: & mali sunt membra eius. Sed per malos possunt administrari sacramenta. Ergo videtur quod etiam per demones.

SED CONTRA EST. Quod dicitur Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus: pro hominibus constituitur in his que sunt ad deum. Sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his que sunt ad deum id est in sacramentis.

RESPONDEO. Dicendum, quod (sicut supra dictum est) tota virtus sacramentorum à passione Christi deriuatur: que est Christi secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines non autem angeli: sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus: vt patet Hebr. 2. Et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare non autem ad Angelos.

SCIENTVM. Tamen, quod sicut deus virtutem suam non alligauit sacramentis quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suã non alligauit ecclesie ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et qui boni angeli sunt nuncij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium à bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quedam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si vero demones qui sunt spiritus mendacij, aliquod sacramentale ministerium exhiberent: non esset ratum habendum.

AD PRIMUM. Ergo dicendum, quod illud quod faciunt homines inferiori modo. s. per sensibilia sacramenta, que sunt proportionata nature ipsorum: faciunt angeli tanquam superiores ministri, superiori modo. s. inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

AD SECVNDVM. Dicendum quod sancti qui sunt in cælo, sunt similes angelis quantum ad participationem glorie: non autem quantum ad conditionem nature, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD TERTIVM. dicendum: quod mali homines non habent quod possint ministrare in sacramentis: ex hoc quod per maliciam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur quod diabolus qui est eorum caput magis hoc possit.

CIRCA hunc articulū nota quod sanctus Thome petit an angelus possit baptizare, indifferenter loquens de natura angelica: siue sit angelus bonus siue malus.

Nota secūdo, quod loquitur doctor de facto secū dum legem ordinatā. i. an ordinatum sit ut baptizent angeli: sicut ordinatum est ut baptizent homines. Nam de possibili, notum est quod angeli possent baptizare si deus vellet: Et ad hūc sensum (nempe de lege ordinata) respondet doctor, quod angeli non possunt baptizare, nec alia sacramēta ministrare: propter rationes in litera adductas.

OPPOSITVM tamen huius conclusionis tenet Scotus in. 4. d. 9. quæst. 1. & probat. Angelus potest apponere omnia necessaria ad sacramentum, ut ad baptismum: quia potest lauare, & proferre verba cū intentione faciēdi quod facit ecclesia. Ergo.

AD HOC dico prius negando maiorem: quia ut probant rationes sancti Thomæ. apparenter, applicatio sacramenti debet esse per instrumentum cōiunctum primo agenti. s. per Christum quatenus homo: & mediante illo per instrumentum separatum simile in natura coniuncto, in natura, in quā, humana.

SECUNDO. Dico & melius. Quod prolatio verborum in sacramentis debet esse actus vitalis ipsius proferentis ministri. In angelo autem non est ita: sed profert angelus illa verba percutiēdo corpus assumptū. Ideo maior argumenti nō est vera. **SED** an homo beatus possit baptizare? Dicunt aliqui quod non de lege: quia sacramenta sunt ecclesie militantis, & beati sunt iam in ecclesia triumphante. Sed sanctus Thomæ. nullum hominem excipit. Ideo credo quod possunt, quia de illis bene procedit ratio sancti Thomæ. Et expresse ipse ad secundum dicit, quod beati possunt administrare sacramenta: quia de lege determinatum est, quod homines ea administrent, siue beati siue viatores.

Articul. octauus,

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM Sic proceditur. Videtur quod intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister

enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti: sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

PRÆTEREA. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti: non posset homini ad sacramentum accedere esse notum: quod sacramentum suscepisset. Et ita non posset habere certitudinem salutis: præcipue cum quedam sacramenta sint de necessitate salutis: ut infra dicitur.

PRÆTEREA. Intentio hominis non potest esse ad id circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrant: non attendunt ad ea quæ dicunt vel faciunt: alia cogitantes. Ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum: propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quod ea quæ sunt præter intentionem: sunt casualia. Quod nō est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

RESPONDEO Dicendum: quod quando aliquid se habet ad multa: oportet quod per aliquid determinetur ad unum: si illud effici debeat. Ea vero quæ in sacramentis aguntur: possunt diuersimode agi: sicut ablutio aquæ quæ fit in baptismo: potest ordinari & ad mundiciam corporalem. & ad sanitatē corporalem: & ad multa alia huiusmodi. Et ideo oportet quod determinetur ad unū. i. ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba quæ in sacramentis dicuntur: puta cum dicit: ego te baptizo in nomine patris. &c.

AD PRIMVM Ergo dicendum: quod instrumentum in animatum nō habet aliquam intentionem respectu effectus: sed loco intentionis est motus quo mouetur à principali agente. Sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum mouetur: sed

etiam quodammodo mouet seipsum: in quantum sua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio: quæ se subiiciat principali agenti: ut. scilicet. intendat facere quod facit Christus & ecclesia.

AD SECUNDUM dicendum: quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt: quod requiritur mentalis intentio in ministro: quæ si desit non perficitur sacramentum. Sed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum) supplet Christus qui interius baptizat: in adultis autem (qui intendunt sacramentum suscipere) supplet illum defectum fides & deuotio.

SED hoc satis posset dici quantum ad ultimum effectum: qui est iustificatio à peccatis: sed quantum ad effectum qui est res & sacramentum. scilicet. quantum ad characterem: non videtur quod per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nunquam imprimatur nisi per sacramentum.

ET ideo alij melius dicunt: quod minister sacramenti agit in persona totius ecclesie: cuius est minister. In verbis autem quæ profert: exprimitur intentio ecclesie: quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: nisi contrarium exterius exprimat ex parte ministri vel recipientis sacramentum.

AD TERTIVM dicendum: quod licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem. habet tamen intentionem habituales: quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum: intendit facere circa baptizandum quod facit ecclesia. Unde si postea in ipso exercitio actus: cogitatio eius ad alia rapiatur ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum. Quamuis studiose curare debeat sacramenti minister: ut etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem: cum homo vult multum intendere: incipit alia cogitare: secundum illud psal

mi. cor meum dereliquit me.

CIRCA Hunc articulum nota, quod hæc questio tractatur ab omnibus scholasticis: cum magistro in. 4. d. 6. & omnes tenent quod ita. Scotus ibi. quæst. 5. Durandus. quæst. 2. Gabriel. quæst. 1. Ioannes maior. quæst. 1. Alexander de ales. 4. p. quæst. 13. articulo. 1. Alti fiodorēsis lib. de sacramētis cap. 4. Hugo de sancto Victore, de sacramētis libro. 2. p. 6. cap. 13.

SED ratione doctoris, (scilicet. quod verba in sacramentis sunt indifferētia, & ideo oportet ut applicentur ad particularem materiā) dicit Scotus in. 4. d. 6. quæst. 6. non habere efficaciam. Si enim (inquit) illa quæ geruntur in sacramentis, essent ex natura rei, valeret ratio: sed sic non valet. Cum ergo quicquid habent sacramenta est ex beneplacito Christi: oportet assignare rationem ex institutione Christi. Posset enim Christus instituere quod conficerentur sacramenta sine intentione ministri. Et ideo ipse dat aliam rationem: quia sic instituit Christus. EGO vero dico, quod consequentia ista bona est. Christus instituit ut ad sacramentum concurrat minister: ergo requiritur intentio ministri. Sed antecedens est dubium: Nam unde habemus nos, quod Christus sic instituit? Et ad probandum antecedens: oportet venire ad rationem sancti Thomæ. seu ad aliam similem. Unde aliam rationem assignat Scotus: quia. scilicet. debet esse actio humana. Nam ubi non est intentio, non est actio humana. Ergo ad sacramentum requiritur intentio. Est bona ratio: quamuis impugnari posset sicut ratio sancti Thomæ. Vbi enim dixit Christus, quod sit actio humana? Posset esse actio humana & non sacramentum. Sicut si quis ablueret à sordibus corporalibus, & cum intentione abluendi solum à corporalibus sordibus dicit: ego te baptizo in nomine patris & filij & Spiritus sancti, esset quidem actio humana & non sacramentum.

MAIOR tamen difficultas est circa secundum argumentum: quia sequeretur quod non possemus habere certitudinem: recepisse nos vera sacramenta. Quid enim scio si Episcopus habebat intentionem me ordinandi. Essemus etiam dubij ac solliciti semper de puerorum salute. Nam adultus esto sacerdos non habeat intentionem: coram deo est absolutus, & saluatur baptismo flaminis. Sed pueri si ministri non intendunt baptizare dānabuntur. ADHOC dicit doctor quod sunt duo modi dicendi. Quidam dicunt quod intentio ministri requiritur. Sed si desit, in pueris supplet Christus. in adultis autem illorum fides.

SED arguit sanctus Thomæ. quia hoc esset probabile quantum ad ultimum effectum qui est gratia: non autem quantum ad characterem.

IDEO tenet doctor sanctus cum alijs, quod minister sacramenti agit in persona totius ecclesie: cuius est minister. Et in verbis, quæ exterius profertur exprimitur intentio ecclesie, quæ suffi-

cit ad perfectionem sacramenti: nisi contrarium exterius exprimat ex parte ministri, vel recipientis sacramentum, ut si dixisset formam sacramenti solum ponendo exemplum, ut si diceret, sic christiani baptizant, ego te baptizo in nomine patris & filii & Spiritus sancti.

EST tamen magna difficultas Circa istam litteram. Nam videtur dicere sancti Thomae quod quacunque intentione (etiam aduersa) minister sacramentum conferat, si exterius fiat secundum ritum ecclesie: tenebit factum. Et si ita intelligit, est dura opinio: & bene contra illam arguit Durandus d. 6. quæst. 2.

PRIMO, quia hæc determinatio contradicit conclusioni corporis articuli: & solutioni ad. 3. Et contradicit etiam sibi ipsi sancti Thomae in hac questione articulo ultimo, & quæst. 9. art. 7. ad. 1. & in 4. d. 6. quæst. 1. art. 2.

SECUNDO, Non requireretur etiam intentio in recipiente, quod est contra omnes. Nam principalius se habet ministrans quam recipiens in collatione sacramentorum.

TERTIO, quia si ioco aliquis baptizetur, esset baptismus. Consequens est contra Augustinum ad Bonifacium de baptismo paruulorum Epistola. 23. Et magister in d. 6. citat Augustinum lib. de vnicobaptismo (& habetur, de consecratione. d. 4. cap. solet etiam quæri) & dicit quod non est sacramentum. Augustinus etiam dubitauit, & tandem declinauit in hanc partem. scilicet quod non est sacramentum. Si tamen vera esset littera sancti Thomae. facile responderetur, quod si ille qui ioco baptizauit dixit exterius veram formam ecclesie, baptizauit vere: aliàs non.

QUARTO. Ad matrimonium requiritur intentio. Ergo ad alia sacramenta. Posses tamen dicere: quod ad matrimonium requiritur intentio quia est contractus, alia autem sacramenta non sunt contractus.

SED contra. 1. quæst. 1. cap. Spiritus sanctus dicitur, quod erant quidam pueri quorum vnus se finxit episcopum nomine Anastasius: qui (cum iam haberet vsum rationis) alios baptizabat. Et dubitauit Alexander episcopus, an pueri illi fuissent baptizati & respondit quod sic. Et ideo non sunt rebaptizandi, sed adimpleant quæ sacerdotibus mos est. Si ergo non requiritur intentio, non esset aliqua ratio dubitandi, an illi essent baptizati.

ET si dicas quod illi erant ioco baptizati. Ergo non erant baptizati. Dicit Adrianus quod cum illo ioco stat intentio: & ita ille puer baptizans, intendebat baptizare.

PALVDANVS in 4. d. 6. quæst. 2. dicit quod hæc argumenta non concludunt: nihilominus tenet quod requiritur intentio, & quod hæc est opinio sancti Thomae. Et ita tenent omnes thomistæ quicquid teneat sancti Thomae. Et videtur quod hæc fuerit opinio sancti Thomae. quia capreolus non impugnavit Durandum, tanquam argumenta eius

non fuerint contra opinionem sancti doctoris. Et Caietanus exponit litteram sancti Thomae. quod loquitur de certitudine quam habemus & non de re. Itaque dicit doctor sanctus, quod ad certitudinem quam petebat argumentum: sufficit ut exterius minister dicat verba cum vera materia sacramenti. Si autem hoc quod videtur volebat dicere conueniret cum prima opinione ab ipso impugnata. Verum est, quod in 4. d. 6. quæst. 1. art. 2. ponit has duas opiniones: & declinat in hanc, quod non requiritur intentio alia in ministro, nisi, ut exterius intendat facere quod facit ecclesia, licet interius intendat irridere.

SED quicquid senserit sancti Thomae opinio communis est tenenda: quod requiritur intentio in ministro: licet ad argumenta possimus respondere ut ait Paludanus. Mirabile enim est, quod qui dicit & facit ceremonias verbo: consecraret sine aliqua intentione.

DUBITATVR tamen, an possit teneri ista opinio quæ videtur sancti Thomae. nepe quod non requiritur alia intentio in ministro, nisi ut exterius proferat verba: quæ communiter dicuntur in administratione alicuius sacramenti. quicquid interius intendat. Dubium primum.

DICO quod, non quia iam est de fide quod requiritur intentio in ministro necessario ad conficiendum sacramentum. Probatur, quia ita definitur tanquam de fide tenendum in concilio tridentino: in decreto de sacramentis in communi artic. 11. ET vterius probatur. Nam quid refert ut quis dicat exterius quod non vult consecrare, si apponit omnia ad sacramentum necessaria, & quæ sunt de essentia illius? Et maxime quia si exterius insinuet se nolle conficere, interius tamen habeat intentionem conficiendi: verum conficiet sacramentum si apponat ea quæ sunt de eius substantia. Ideo hæc est vera opinio. nec alia potest bene defendi.

AD argumentum autem sancti Thomae. quod non esset certum homini quod accepisset sacramenta. Nego quod non sit certitudo. Immo ex hoc non est dubitandi ratio: cum exteriora debite fiant.

PRAETÈREA. Si ratione certitudinis requiritur intentio adhuc certitudo hæc non erit: cum possimus dubitare an fuerit episcopus consecratus, & sic in infinitum.

SI quis vero baptizauit puerum qui nondum ad annos discretionis peruenit, non habens intentionem baptizandi, dicit Alexander de ales. 4. p. quæst. 13. art. 1. vbi supra & sancti Thomae in 4. d. 6. quæst. 1. art. 2. ad. 2. quod Christus supplet. Non quod hoc sit certum de fide, nam maior in 4. d. 2. quæst. 1. tenet oppositum, sed credimus quod faciet propter suam benignitatem.

ARGVITVR tamen contra hoc. Nullum aliud defectum in sacramentis deus supplet. Ergo nec defectum intentionis. Antecedens probatur. Si quis baptizet in aqua rosacea, siue cum ignorantia iuris, siue facti, omnes doctores tenent verum bap